

ENERGIACLUB
SZAKPOLITIKAI INTÉZET
MÓDSZERTANI KÖZPONT

ÉLET A LIGNIT UTÁN

A MÁTRAI ERŐMŰ TÉRSÉGÉBEN

ÉLET A LIGNIT UTÁN

A MÁTRAI ERŐMŰ TÉRSÉGÉBEN

ENERGIACLUB
SZAKPOLITIKAI INTÉZET
MÓDSZERTANI KÖZPONT

Szerzők:

Győri Kata, Energiaklub
Horváth Nóra, Energiaklub

Szakmai lektorálás:

Dr. Nagy Gyula, egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem,
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Közreműködött:

Bálint Kata, elemző, Institute for Strategic Dialogue (ISD)
Deák Éva, Partners Hungary Alapítvány
Magyar László, Energiaklub
Mán Ingrid, Energiaklub
Olasz Krisztina, Energiaklub

Köszönjük kérdőívünk kitöltőinek, interjúalanyainknak és lakossági fórumaink résztvevőinek, hogy értékes válaszaikkal és őszinte véleményükkel hozzájárultak tanulmányunkhoz!

Grafikai tervezés:

Mogyoró Krisztina

Fotók:

Vitéz Ádám

A tanulmány a Nyílt Társadalom Intézet - Szófia Alapítvány (OSIS) és a Nyílt Társadalom Alapítványok (OSF) támogatásával, a Nyílt Társadalom Európai Hálózatával (OSEN) együttműködésben valósulhatott meg. A tanulmány tartalmáért az Energiaklub vállalja a kizárólagos felelősséget, a benne foglalt nézetek nem feltétlenül tükrözik az OSIS, az OSF vagy ezek társszervezeteinek hivatalos álláspontját.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS: A MÁTRAI ERŐMŰ JELENTŐSÉGE	4.
A COAL-OUT PROJEKT ÉS A TANULMÁNY CÉLJA	8.
A kutatás részletei	9.
Stakeholder interjúk	9.
Kérdőív alapú kutatás	10.
Lakossági fórumok	14.
MILYEN JÖVŐ ELÉ NÉZ A MÁTRAI ERŐMŰ A LIGNIT NÉLKÜL?	16.
Valóban ez a legjobb irány?	19.
MILYEN KÖRNYEZETI HATÁSA VAN AZ ERŐMŰNEK JELENLEG, ÉS MIBEN VÁLTOZIK EZ AZ ÁTALAKÍTÁSSAL?	23.
Elfogadja a lakosság, hogy a szénkorszak a végéhez ért?	30.
HOGYAN HAT MAJD A LIGNITKIVEZETÉS ÉS AZ ERŐMŰ ÁTALAKÍTÁSA A TÉRSÉGRE?	32.
Amiért bizakodni érdemes: lehetőségek	34.
Az átalakítás veszélyei	40.
Hogyan látják ezt a környékbeli településeken?	46.
HOGYAN ÉRINTI AZ ÁTALAKÍTÁS A MÁTRAI ERŐMŰHÖZ KAPCSOLÓDÓ DOLGOZÓKAT?	48.
Az átképzések kérdése és lehetőségek a munkaerő piacon	50.
Bizonytalanságot okozó tényezők és lehetséges konfliktusok.....	54.
INFORMÁLTSÁG ÉS RÉSZVÉTELI LEHETŐSÉGEK A MÁTRAI ERŐMŰ ÁTALAKÍTÁSÁBAN	59.
Hogyan jelenik meg a Mátrai Erőmű a sajtóban?.....	59.
Elégséges a Mátrai Erőmű átalakításáról történő tájékoztatás?.....	63.
Hogyan fejleszthető a kommunikáció?	70.
Ki vezesse és kik vegyenek részt a Mátrai Erőmű átalakításának folyamatában?.....	74.
ÖSSZEGZÉS.....	82.
A lignitkivezetés és a Mátrai Erőmű átalakítás terve	83.
A térség gazdaságára gyakorolt hatás.....	84.
Dolgozók jövője.....	85.
Tájékoztatottság és részvétel az átalakításban	86.
Miért fontos az aktív párbeszéd a Mátrai Erőmű jövőjéről? Mi a várható az előnye?.....	87.
FORRÁSOK.....	88.

FOGALOMTÁR

Bányarekultiváció: A bányászati kitermelés által okozott változások, kármentesítés és a terület újrahasznosításra való előkészítése. A külszíni fejtés esetében – amely a Mátrai Erőművet kiszolgáló lignitbányákat jellemzi – a rekultiváció kikapcsolódási, turisztikai funkciót adhat a tájnak például bányató létrehozásával, szakszerű rekonstrukcióval mezőgazdasági, erdőgazdálkodási tevékenység végezhető a területen vagy akár energetikai hasznosítása is lehetséges napelempark kialakításával.

Biomassza: A biomassza alatt energetikailag hasznosítható növényi, állati és vegyes eredetű anyagokat értünk, és jelentőségük a fosszilis tüzelőanyagok kiváltásában rejlik. Biomasszának minősülnek például az energetikai célra termesztett növények, fafeldolgozási hulladékok vagy akár a trágya is. A különböző típusú biomasszák hasznosíthatók tüzeléssel, biogáz termeléssel és gépjármű-üzemanyagként.

Dekarbonizáció: A szén-dioxid-kibocsátás csökkentését és végső soron megszüntetését jelenti, mely kiemelt fontosságú az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, és minden iparágat érintő alapvető kérdés. Az energiaszektort tekintve a dekarbonizáció folyamata

elsősorban a fosszilis energiahordozók felhasználásának kivezetésével – így a Mátrai Erőmű lignitblokkjainak leállítással – lehetséges, kiegészítve az energiahatékonysági beruházások előtérbe helyezését.

Igazságos átmenet/Méltányos átállás (Just Transition): Az igazságos átmenet elve, hogy a tiszta környezet és gazdasági jólét egyszerre valósítható meg, és a zöld gazdaságra való áttérésnek mindenki számára igazságosnak kell lennie, az átmenetet az érintettek bevonásával kell véghez vinni, és nem szabad, hogy az átmenet munkavállalók vagy a helyi közösség lakosainak egészségére, környezetére, munkahelyére vagy gazdasági értékeinek kárára valósuljon meg.

Lakossági párbeszéd: A lakosság (és az érintettek szélesebb csoportjának) érdekeinek informálása és visszajelzés biztosítása egy őket érintő kérdésben, változásban. Az informálás és bevonás alapulhat a lakosság írásos visszajelzéseiben vagy akár lakossági fórumokon, ahol kérdéseket tehetnek fel és egyből visszajelzést is kapnak. Az erőmű átalakítása kapcsán a lakossági párbeszéd elsősorban az erőmű képviselői és a térség lakossága, illetve a térségi önkormányzatok és civil szervezetek között mehet végbe.

Lignit: A legfiatalabb szénfajta, szerkezete fás, magas nedvesség- és hamutartalma miatt alacsony fűtőértékű és kiemelkedően szennyező hatású. A Mátrai Erőmű széntüzelésű blokkjaiban lignitet hasznosít, amit 1960-as évek óta külszíni fejtésű lignitbányái szolgálnak ki.

Mátrai Erőmű Zrt./ MVM Mátra Energia Zrt.: A társaság a Paksi Atomerőmű után Magyarország második legnagyobb villamosenergia-kiszolgáló egysége, közvetlenül 2100 személyt foglalkoztat. Jelenleg az erőmű villamosenergia-termelését döntően a lignitblokkok adják, de emellett a termelési portfólió része egy gázblokk, illetve egy naperőműves létesítmény is.. A Mátrai Erőmű Zrt. immáron az MVM Mátra Energia Zrt. nevet viseli, és leányvállalataival együtt az MVM Csoport tulajdonában van.

Mátrai Erőmű térsége: A tanulmány során a Mátrai Erőmű térsége alatt az erőmű 30 km-es környezetében fekvő településeket értjük, különös tekintettel az erőmű működéséből adódóan közvetlen iparüzési adóbevételrel rendelkező településekre.

Mátrai Erőmű átalakítása: Az erőmű és kapcsolódó bányák lignitkivezetés utáni átállását jelenti: kombinált ciklusú gázturbinás blokk (CCGT), RDF/biomassza tüzelésű blokk, napelemparkok létesítése, szén-dioxid leválasztás és tárolás- hasznosítás, és iparfejlesztésen keresztül. Az átalakítás során a lignit kivezetésre kerül, mellyel az átalakítás az

erőmű, a bányák, a kapcsolódó vállalkozások munkavállalói és a térség egésze számára jelentős gazdasági, társadalmi és környezeti változást hozhat.

Mátrai Erőműhöz kapcsolódó dolgozók: A tanulmány során a Mátrai Erőműhöz kapcsolódó dolgozók alatt az erőműben, az erőművet kiszolgáló bányákban, illetve az erőműhöz kapcsolódó ipari parkban és a vállalat ellátási láncában dolgozókat értjük.

RDF hulladék: Refuse Derived Fuel, azaz másodlagos tüzelőanyag, amit a kevert települési hulladék, illetve a szelektív hulladékgyűjtés maradék hulladékának kiválogatása után nyernek. Erőművekben vagy cementgyárakban hasznosítják energiatermelési célra.

Szénkivezetés (lignitkivezetés): A szénfajták bányászatának és felhasználásának megszüntetésének folyamata.

Zöld gazdaság: A zöld gazdaság ideálisan olyan alacsony szén-dioxid-kibocsátású, erőforrás-hatékony és társadalmilag befogadó gazdaság, amely a környezeti kockázatok csökkentésére, az ökológiai problémák kezelésére és a fenntartható fejlődésre törekszik a környezet károsítása nélkül. A zöld gazdaságot alapvetően az a törekvés vezérli, hogy a foglalkoztatás olyan rendszer révén valósuljon meg, amely lehetővé teszi a szén-dioxid-kibocsátás és a szennyezés csökkentését, az energia- és erőforrás-hatékonyág javítását, valamint a biológiai sokféleség megőrzését.

BEVEZETÉS

A MÁTRAI ERŐMŰ JELENTŐSÉGE

A visontai székhelyű Mátrai Erőmű a Mátraalja festői szépségű lábánál található és már az 1960-as évek óta biztosítja hazánk villamos energiaigényének jelentős részét. A rendszerváltás előtt Gagarin Hőerőmű Vállalként működő Mátrai Erőmű és környékbeli bányák immáron több mint ötven éve határozzák meg a térség karakterét; generációk munkáját, identitását és egészségét. Jelentősége a hazai áramtermelésben bár az évtizedek alatt ugyan folyamatosan csökkent, de 2020-ban a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal adatai szerint még mindig 11%-át adta a bruttó hazai villamos energiatermelésnek.

A jelenleg elsősorban lignitalapon termelő Mátrai Erőmű tehát hazánk továbbra is stratégiai fontosságú alaperőműve, amely szénalapú technológiájából adódóan a legnagyobb hazai szén-dioxid kibocsátó létesítmény. Magyarország teljes CO₂ emissziójának 14%-át, az energia szektor kibocsátásának pedig közel 50%-át adja.¹

Napjainkra több szempontból egyre inkább elkerülhetetlen a fosszilis alapú, így a lignitalapú, környezetre és egészségre

rendkívül káros technológiájának mihamarabbi kivezetése a villamos energia-termelésből. A szénkorszak végének egyik oka a globális és hazai éghajlatvédelmi céloknak történő megfelelés, mely az energia szektor üvegházgáz emisszió csökkentése és végül dekarbonizációja nélkül elkerülhetetlen. Ezzel szoros összefüggésben áll, hogy a szénalapú villamosenergia-termelés gazdasági versenyképessége is folyamatosan visszaesőben van. Ez egyrészt adódik a lignit energiatermelési hatékonyságának rendkívüli alacsony szintjétől illetve, hogy a megújuló energia alapú technológiák fejlődésével párhuzamosan folyamatos költségcsökkenésük tapasztalható, így ezekkel a rendszerekkel szemben a szenes erőművekbe való befektetés egyre kevésbé gazdaságos. A lignit gazdasági visszaesésének oka emellett az Európai Unió egyik klímavédelmi eszköze, a szén-dioxid-kvóták az utóbbi években tapasztalt folyamatos költségbeli növekedése, mely a szénalapú villamosenergia-termelés költségeinek egyre nagyobb hányadát teszik ki, ezzel gazdaságilag versenyképtelenné téve a szenes erőművek üzemeltetését.

1. Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve (2019)

Magyarország 2030-ig szóló Nemzeti Energia és Klíma Akciótervében (NEKT) az egyik legfontosabb dekarbonizációs célként jelöli ki a Mátrai Erőmű 2030-ig történő lignitkivezetését, ezzel együtt a legnagyobb hazai szén-dioxid kibocsátó létesítmény alacsony kibocsátású technológiákra történő átállását.

A NEKT-ben kitűzött 2030-as, 40%-os üvegházhatású gázkibocsátás csökkentési cél mellett, hazánk 2020. évi XLIV. törvényében-Közép-Európában, jogszabályban elsőként rögzítve 2050-ig a klímasemlegességet tűzte ki célul, ezzel pedig még inkább sürgetőbbé vált az utolsó hazai szénerőmű lignitkivezetése. A jogszabályt támogató Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia sem tartalmaz azonban konkrétumokat a Mátrai Erőmű sorsára vonatkozóan, így jelenleg a lignitkivezetés nyilvánosan elérhető jogi és nemzeti szintű stratégiai keret nélkül valósul meg. A szénkivezetés kérdése többek között azért is fontos, mert az Európai Unió 2021-27-es költségvetési ciklusában először fordít figyelmet a dekarbonizációnak kiemelten kitett régiók az igazságos átmenetére. Célzottan ezen térségek támogatására létrehozták az igazságos átmenet alapot, ami elősegíti az európai zöld megállapodás végrehajtását a régiók társadalmi és gazdasági kockázatainak mérsékelésével. Az alap forrásaira Magyarországon Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyei

jogosultak, utóbbi kettőt közvetlenül érinti a Mátrai Erőmű átállása.

A lignit kivezetése egy mindannyiunkat érintő égető kérdés, amely több mint pusztán egy technológiai átállás fosszilis energiahordozók felhasználásáról megújuló energiaforrásokra. Az Európai Unió szinten megjelenő karbonsemlegességet kitűző szakpolitikák, irányelvek és kapcsolódó források 2050-re egy klímasemleges kontinens méltányos megteremtésének ígérletét hordozzák magukban. Az Unió-, és nemzeti szintű klímacélok gyakorlati megvalósítása, így a Mátrai Erőmű jelenleg zajló átalakítása is az igazi próbája a szakpolitikáknak. Érdeemes tehát a Mátrai Erőmű lignit kivezetését kritikusan szemlélni és látni, hogy a helyi szinten megvalósuló folyamatok — az átlátható és hozzáférhető információ nyújtása, az érintettek bevonása az átalakítás folyamatába, a munkájukat elveszítő megsegítése — kulcskérdések abban, hogy a klímacélok elérése és a zöld átmenet a lignitkivezetésnek kiszolgáltatottak érdekeinek érvényesülésével valósul-e meg.

Miért fontos kérdés a Mátrai Erőmű átalakítása?

Hazánk energia ellátásban jelentős szerepet betöltő erőmű átállása kulcskérdés lesz energiaellátás biztonságunk szempontjából

A lignitkivezetés miatt a térség gazdasági szerkezetének részleges átállására lehet szükség

Klíma-, levegőminőség-, és környezetvédelmi szempontból meghatározó, hogy az erőmű a lignit után milyen technológiákra áll át

Az energia átmenet közvetlenül is érinti a környékbeli települések lakosait, az önkormányzatok adóbevételeit, amely meghatározó a települések fejlődése szempontjából

Az átalakulás hat az erőműhöz kapcsolódó munkahelyekre, az érintettek átképzéséről gondoskodni kell

AZ ÁTALAKÍTÁS TEHÁT EGY OLYAN KOMPLEX PROJEKT, AMIBEN SOK SZEREPLŐ, SOK ÉRDEK KÉPVISELTETIK, AKIK RÉSZVÉTELÉT BIZTOSÍTANI KELL ÉS VÉLEMÉNYÜKET BE KELL ÉPÍTENI A FOLYAMATBA

A rendszerváltás után privatizált erőmű tulajdoni szerkezetében az azóta eltelt több három évtizedben több alkalommal is jelentős átalakulások mentek végbe: a privatizáció után először német, ezt követően részben cseh, részben magyar befektető tulajdonába került, majd

2020-ban a magyar állami tulajdonban lévő MVM Magyar Villamosművek szerzett benne többségi tulajdont.

A Mátrai Erőmű körül az utóbbi évek tulajdonosváltásai, környezetszennyezési ügyei (pl. Bene-patak szennyezése²), a

2. Greenpeace „Szennyvíz folyt a Bene-patakban?” Letöltve: 2021.12.10.
www.greenpeace.org/hungary/sajtokozlemeny/5856/szennyviz-folyt-a-bene-patakban/

klímaváltozás aktualitása, ezzel együtt pedig a lignit kivezetésének egyre sürgetőbb közeledte miatt egyre nagyobb bizonytalanságok alakultak ki az utóbbi években. A Mátrai Erőmű átalakítása közvetlenül a társaság körülbelül 2100

dolgozóját érinti, viszont a hozzá kapcsolódó vállalkozásokon és a háztartások jövedelmén keresztül az átalakítás gazdasági hatásai a térség egészének kérdésévé válnak.

A lignitkivezetéssel az erőmű vajon végleg bezár?

Vagy esetleg más, környezetkímélőbb technológiákra áll át?

Ha igen, ki fogja ezt finanszírozni?

És mi lesz az erőmű által közvetlenül foglalkoztatott és a kapcsolódó vállalkozások dolgozóival?

Hogy fogja ezt átvészelni a környék gazdasága?

Magyarország Kormánya a bizonytalanságokra reagálva, 2021 év elején jelentette be az erőmű átalakítási tervét³, hangsúlyozva, hogy a szenes erőmű bezárása helyett az átalakítása során a munkahelyek és a környék gazdaságának védelme kiemelt prioritást fog élvezni. Mit érzékelnek ebből azonban az erőmű környékén élők?

Hogyan gondolkodnak az érintettek és mik a benyomásaik az átalakítás eddigi folyamatáról?

Jelen tanulmányunkkal a lignitkivezetés térségre gyakorolt hatásainak témáját járjuk körbe, megkísérelve, hogy minél átfogóbb képet nyújtsunk a Mátrai Erőmű méltányos átállásának kérdésében.

3. Magyarország Kormánya „Megkezdődött a Mátrai Erőmű átalakítása” Letöltve: 2021.11.20.
<https://kormany.hu/hirek/miniszteri-latogatas-a-matrai-eromuben>

A COAL-OUT PROJEKT ÉS A TANULMÁNY CÉLJA

Az Energiaklub 2021 márciusa és 2022. áprilisa között futó COAL-OUT projektjével a Mátrai Erőmű lignitkivezetésből adódó átalakításának környékbeli települések gazdaságára és társadalmára gyakorolt hatásait vizsgálta. A projekt a kérdést egyrészt egy kvantitatív és egy kvalitatív kutatással járta körbe: a témában érintett/érdekelt felekkel készített mélyinterjúk sorozatával, illetve egy online elérhető lakossági kérdőívvel felmérve a lakosok átalakításhoz való hozzáállását is. Az online adatfelvételt kiegészítette egy offline (papíralapú, önkitöltős) adatfelvételi alkalom Gyöngyös városában, mely segítette, hogy az online térben kevésbé elérhető személyek is visszajelezhessenek az átalakítás kapcsán. A kutatás során gyűjtött információk kiegészítésére a projekt keretein belül 2 db lakossági fórum került megrendezésre az erőmű környéki településeken-Karácsondon és Gyöngyösön, melyek során a résztvevők személyes konzultációkon oszthatták meg a környék energiaátmenetével kapcsolatos gondolataikat, félelmeiket, kérdéseiket, és nem utolsósorban az energiaátmenethez fűzött reményeiket.

Jelen tanulmány célja, hogy a COAL-OUT projekt kutatása és lakossági egyeztetéseinek eredményei alapján összefoglalja, hogy a visontai telephelyű Mátrai Erőmű lignitkivezetéséből adódó átalakításának milyen negatív és pozitív aspektusai vannak Visonta környékének gazdaságára és társadalmára nézve és mire lenne szükség ahhoz, hogy az energiaátmenet az érintett felekre vonatkozóan méltányos módon történhessen. Fontos megjegyezni, hogy ugyan a Mátrai Erőmű visontai telephelye (amely a bányát és az erőművet egyaránt magába foglalja) mellett bükkábrányi bányája által Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is rendelkezik telephellyel, azonban a projekt konkrétan Visonta környékének érintettségét vizsgálta, Bükkábrányra nem terjedt ki. A projektünk során kizárólag a Mátrai Erőmű lignitkivezetésének kérdését vizsgáltuk, kutatásunk a lignit háztartási tüzelőanyagként történő felhasználására nem terjedt ki.

Fontos kiemelni, hogy a tanulmány a projekt kutatási ideje végéig felmért helyzetet írja le, tehát az azóta végbement esetleges változásokat nem tartalmazza.

A kutatás részletei

Stakeholder interjúk

A projekt kutatásának része volt az átalakításban érintett felekkel (stakeholder) készített félig strukturált interjúsorozat. Az interjúk főbb témakörei a tanulmány fejezeteiben mind visszaköszönnek. Az interjúk során 17 személy osztotta meg többek között eddigi tapasztalatát, észrevételeit, javaslatait az

átalakítás kapcsán. Az interjúk 60-90 perc hosszúságúak, és írásos összefoglaló készült róluk.

Az interjúalanyoknak a téma érzékenysége és a résztvevők érintettsége miatt biztosítottuk az anonimitást, így gondolataikat név nélkül építettük be.

Interjúkat az alábbi területek képviselőivel készítettünk:

1

Mátrai Erőmű vezetése

2

Környékbeli települések polgármesterei

3

Szakszervezet képviselői

4

Településfejlesztő szakember

5

Gyöngyösi, téma iránt érdeklődő helyi civil élet aktív szereplői

6

Környezetvédelmi szakértő

7

Témában kutató szakértő

Kérdőív alapú kutatás

A kérdőív alapú kutatás eredményei online és papíralapú önkitöltős adatfelvételen alapulnak, melyre 2021. augusztus 1. és 2021. október 31. között került sor. A kérdőív célja, hogy az érintett települések lakosai megoszthassák

gondolataikat az átalakításról és ezzel ők maguk is formálhassák a folyamatát: hogyan hat ez mindennapjaikra, milyen előnyét és hátrányát látják a folyamatnak, milyen jövőt tudnak elképzelni az erőmű átalakítása után.

A COAL-OUT projekt kutatásának fókuszterülete

A kérdőív a következő blokkokat foglalta magában:

szocio-demográfiai jellemzők,

az átalakítás folyamatának megítélése,

informáltság és részvételi szándék az átalakítás kapcsán,

az átalakítás hatása a térség gazdaságára: félelmek- és lehetőségek

Az MVM Mátra Energia Zrt. együttműködésével a kérdőív eljutott az erőmű dolgozóihoz, valamint az együttműködő környékbeli önkormányzatok segítségével (televíziós hirdetés, közösségi média megosztás, rádió szereplés), továbbá a térség nyílt és zárt közösségi média csoportjaiban került terjesztésre. Az elemzés során 420 kitöltést vizsgáltunk. A megkérdezettek száma tehát 400 körüli, azonban a kérdőív több kérdése is háztartásra vonatkozott, így a válaszadók háztartásukkal együtt átlagosan 1200 főt képviselnek. Az adatfelvétel nagy része online került felvételre (398 db), melyet kiegészített egy papíralapú adatfelvételi alkalom Gyöngyös városában.

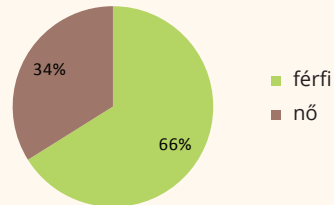
A stabil internetkapcsolattal és magabiztos internethasználati szokásokkal nem rendelkezők (pl.: idősebb korosztály, nehéz anyagi helyzetben lévő háztartások) megszólításában jelentős szerepet tölt be a kérdezőbiztosos személyes megkérdezés, azonban az előzetes kutatási elképzelés ellenére nem volt lehetőség az online kitöltés és az offline alkalom mellett további kitöltési lehetőséget biztosítani a projekt keretén belül. Erre a Gyöngyösön rendezett civil napi alkalmon került sor, ezzel az esemény iránt a civil nap iránt érdeklődők közül, egyszerűen elérhető alanyok alapján 22 kitöltéssel bővült a minta.

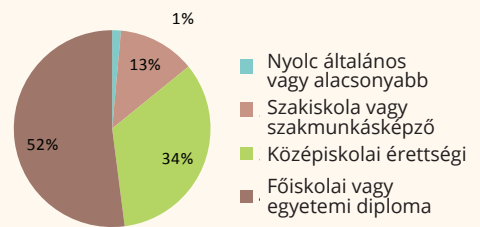
A projekt során végzett kérdőíves felmérés nem reprezentatív, így a felmérés eredményei iránymutatóak, amivel a minták által kirajzolódó fő vélemény-irányokat tártuk fel az átalakítás folyamatához tartozó döntéshozatal megkönynyítése érdekében.

A következő diagrammokon a minta főbb demográfiai jellemzői láthatók:

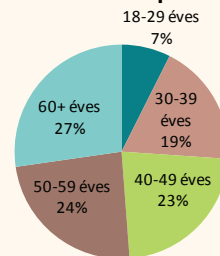
Válaszadók nemi megoszlása

Válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása

Válaszadók korcsoport szerint

A demográfiai adatok fontos kontextust adnak a kutatásnak, és bemutatásuk a tanulmányban megjelenő későbbi elemzések miatt is fontos. A demográfiai jellemzők alapján látható, hogy a tipikus válaszadó férfi, idősebb korosztályba tartozik, magasan iskolázott, illetve a Mátrai Erőmű környékén él és dolgozik. Az online kérdőív célzott terjesztése magyarázza ezeket a demográfiai adatokat. A nemi és életkori jellemzők alapján pedig látható, hogy az erőműben dolgozókat, az érintettek egy kiemelten fontos csoportját sikeresen elértük. A mintába került válaszadók 76%-a az erőmű közelében él, illetve 66%-ának munkahelye szintén az erőmű közelében található. A térségre nézve és országos statisztikákkal összehasonlítva a válaszadók magasabban iskolázottak és anyagi helyzetüket jónak ítélik meg, amelyek bizonyos limitációkat támasztanak az eredmények értelmezése kapcsán. Jelentős eredmény továbbá, hogy a kitöltők magas száma, és különösen az idősebb korosztály aránya arra utal, hogy a kérdőív internetes jellege ellenére is olyan kérdéseket vetett fel, amik megmozgatják a helyi érintetteket és éltek is a véleménynyilvánítás lehetőségével.

Fontos kiemelni, hogy a tanulmány a projekt kutatási ideje végéig felmért helyzetet írja le, tehát az azóta végbement esetleges változásokat nem tartalmazza.

Lakossági fórumok

A projekt keretein belül tartott lakossági fórumok célja az volt, hogy az erőmű környékén élő, téma iránt érdeklődő lakosok megismerkedjenek a projekt céljaival, tevékenységeivel, a lakossági kérdőíves felmérés eredményeivel, és személyes formában is megoszthassák a véleményüket a lignitkivezetéssel és az erőmű átalakítással kapcsolatban. A rendezvények Gyöngyösön és Karcsondon kerültek megrendezésre, felépítésük hasonlóan alakult. A rendezvény első fél órájában a COAL-OUT projekt vezetője mutatta be vitaindítóként a projekt lakossági kérdőíves eredményeit 3 témakörre bontva:

Hogy érinti az erőmű átalakítása a környezet gazdaságát?

Mi lesz az erőmű dolgozóival?

Mennyire elégedett a lakosság az átalakításról kapott információval?

A konzultáció munkamódszerét a Partners Hungary Alapítvány dolgozta ki, a konzultációt Győri Kata (Energiaklub) és Deák Éva (Partners) közösen vezették. A téma érzékenysége és a résztvevők érintettsége miatt teljes anonimitást ígértünk a felszólalóknak, viszont biztositottuk őket arról, hogy az igényeiket, gondolataikat becsatornázzuk tanulmányunkba és továbbítani fogjuk az érintett feleknek.

A prezentációt követő másfél órában a résztvevők 3 csoportra bontva World Café módszerrel kerestek közösen választ a három témakör egyes kérdéseire. Minden témakörnek volt egy asztalgazdája, aki a 3 körben érkező kiscsoport meglátásait flipchart papíron gyűjtötte össze, majd a közös munka után bemutatta a társaságnak. A csoportmunka során a facilitátorok érintettség szerint heterogén csoportokba rendezték a résztvevőket (pl. nyugdíjas bányász-országgyűlési képviselővel, közösen érkező szakszervezeti képviselők és bányászok külön csoportba osztva).

A gyöngyösi fórumon elsősorban olyan közvetlenül is érintett felek vettek részt, mint az erőmű jelenlegi és korábbi dolgozói, szakszervezet képviselője, a gyöngyösi önkormányzat képviselője, országgyűlési képviselő, a témával foglalkozók szakértők, így a rendezvény csoportmunkái kerekasztal jelleggel zajlottak.

A karácsondi fórum már a civil lakosság számára is vonzóbbnak mutatkozott, a résztvevők között voltak, a településük fejlődésének sorsát szívükön viselő helyi civil szervezetek vezetői, önkormányzati képviselők, akik a lakosság szempontjait tudták érvényesíteni, emellett részt vettek civil lakosok is a rendezvényen.

A projekt önálló kutatásait emellett kiegészítette a téma vonatkozó sajtóelemzése is, megalapozva ezzel az informáltsággal kapcsolatos eredmények értelmezését.

MILYEN JÖVŐ ELÉ NÉZ A MÁTRAI ERŐMŰ A LIGNIT NÉLKÜL?

Jelenlegi tervek az erőmű átalakítására

Jelenleg az erőmű villamosenergia-termelését döntően a 884 MW összteljesítményű lignitblokkok adják, de emellett a termelési portfólió része egy 66 MW teljesítményű gázblokk, illetve egy 16+20 MW-os naperőműves létesítmény is – a korábbi visontai és bükkábrányi zagyterületekre telepítve. Fontos megjegyezni, hogy a lignitblokkokban a szén felhasználása mellett kb. 10%-os bekeverési arányban biomassa és RDF⁴ együttes égetése is történik – utóbbi kevert települési hulladék illetve a szelektív hulladékgyűjtés maradék hulladékának

felhasználását jelenti.⁵ Az alacsony hatásfokú és elavult technológiával működő lignit tüzelésű blokkok leállítása a jelenlegi tervek szerint 2025 év végéig, de legkésőbb 2030-ig megtörténik és az erőmű alacsonyabb szén-dioxid-kibocsátású – de csak részben emissziómentes – technológiákra áll át. A lignitblokkok bezárása a visontai és bükkábrányi bányák bezárást is jelenti, ami után elkezdődik a bányaterületek kármentesítése és rekultivációja, melyről az erőmű köteles gondoskodni. Ez a folyamat akár egy évtizedig is eltarthat.

„Egy fontos szempontot sokszor nem hangsúlyoznak ki a médiában. Az erőmű jelenlegi szén alapú termelő berendezései elérték azt a kort, hogy a politikai-, vagy klímacélok nélkül is itt az idő arra, hogy nyugdíjazzák azokat.”-kérdőív kitöltőnk

A Mátrai Erőmű legutóbbi tulajdonosváltása fontos részletre hívja fel figyelmünket: az átalakításra szánt uniós források – a 2029-ig tartó LIFE-IP North-

HU-Trans projekt és Igazságos Átmenet Források – mellett az Erőmű átalakításának finanszírozása elsősorban az adófizetők pénzéből zajlik.

4. RDF: másodlagos tüzelőanyag, amit a kevert települési hulladék illetve a szelektív hulladékgyűjtés maradék hulladékának kiválogatása után nyernek

5. MVM Máttra Energia „Cégtörténet” Letöltve 2021. 12.15
<https://mert.mvm.hu/hu-HU/Rolunk/Tevekenyseg/Cegtortenet>

A lignitkivezetés után a jelenlegi tervek szerint az erőmű átalakítási terve a következőképp alakul⁶:

500-650 MW kombinált ciklusú gázturbinás blokk (CCGT)

Földgáztüzelésű, villamosenergia-termelő gázturbinás egység létesítése, melynek várható éves energiatermelése 4 TWh-t érhet el. A gázturbina ~30%-os bekeverési arányban alkalmas lenne a telephelyen hidrogén elégetésére is.

38 MW hulladék (RDF) és biomassza blokk

A lignitblokkok bezárásával megszűnik az RDF és biomassza együttégetés lehetősége, a technológia további fenntartására külön az energiaforrások felhasználására alkalmas blokkok telepítése is a tervek között szerepel.

200 MW-os fotovoltaiikus napelempark a rekultivált lignitbányák területén

Az erőmű visontai és bükkábrányi bányáinak rekultivált területein a kármentesítés és tereprendezés után maximum 200 MW teljesítményű új napelempark telepítése várható, a tájrendezés utáni viszonyok függvényében. A naperőművek létesítésével párhuzamosan hidrogénes energiatároló létesítése is a tervek között szerepel.

Szén-dioxid megkötési, tárolási, és hasznosítási technológiák (CCU, CCS)

Gázturbinás blokkok szén-dioxid-kibocsátásának ellensúlyozása érdekében egy CCSU (Carbon Capture Storage and Utilization, vagyis szén-dioxid-leválasztás, -tárolás, és -hasznosítás) technológiát alkalmazó pilot projekt megvalósítását is tartalmazza az átalakítási terv, melynek része az üvegházhatású gáz leválasztása, tárolása és hasznosítása. Az erőmű hivatalos kommunikációjában megjelent továbbá a hidrogéngazdasághoz kapcsolódó pilot projekt indítása is.

Iparfejlesztés

A tervek között szerepel a Mátrai Erőmű és leányvállalatainak termelői -és szolgáltatási kapacitására építve egy olyan komplex térségfejlesztési program, melynek célja a szakképzett munkaerő továbbfoglalkoztatása mellett az élhető természeti és kiszámítható gazdasági környezet biztosítása.

6. MVM Máttra Energia „Jövőkép” Letöltve 2021.12.15
<https://mert.mvm.hu/Rolunk/Tevekenyseg/JovoKep>; Life-IP North-Hu-Trans Az igazságos átmenetért „Bemutakozás”
 Letöltve: 2021.11.26 <https://igazsagosatmenet.eu/bemutakozas/>;

Az átállás után tehát a korábbiaknál nagyobb hangsúly kerül a megújuló energia alapú technológiákra, azonban az áramtermelés nagyobb részét továbbra is fosszilis energia alapú, gázturbinás technológia biztosítja majd. A lignitnél ugyan alacsonyabb fajlagos kibocsátással rendelkező gázblokkok szén-dioxid-emissziós intenzitása 40%-kal alacsonyabb, mint a lignité⁷, a gázalapú áramtermelés továbbra sem a karbonsemlegesség felé mutat.

Az erőmű lignitkivezetésével a visontai és bükkábrányi bányák bezárása is megtörténik, melyek kármentesítéséről és rekultivációjáról az erőműnek szükséges gondoskodnia. A bányaterületek kezelése 10-15 évig is eltarthat, ami még hosszú ideig biztosíthat munkalehetőséget az erőmű dolgozóinak. A területek hasznosítására nézve a vállalat 200 MW beépített teljesítményű napelemes rendszer telepítését tervezi, ennek területigénye körülbelül 600 hektár lenne, ez a jelenleg bányaművelés alatt álló területek közel 50%-a..

Az erőmű az átalakítási tervével összhangban 2021-ben nevében és arculatában is megváltozott, és a Mátrai Erőmű helyett az MVM Mátra Energia nevet viseli, üzenve, hogy a társaság tevékenységeit tekintve kinőtte az erőmű megnevezést és a vezetés elmondása szerint jövőképét tekintve inkább tekinthető egy energetikával, környezetgazdálkodással, ipari fejlesztésekkel foglalkozó társaságnak. A névváltoztatás ellenére jelen tanulmányban a társaság megnevezésére továbbra is a Mátrai Erőmű/erőmű megnevezést használjuk a könnyebb megértés érdekében.

Az átalakítás felvázolt technológiai átalakítási terve egyelőre stratégiai iránymutatóként jelenik meg a nyilvános tájékoztatásban, és a Mátrai Erőmű honlapja, vezetése és az átalakításhoz kapcsolódó projektek kommunikációjában kisebb eltérések láthatók. Mivel a tervezett beruházások megvalósítási folyamata egyelőre nem kezdődött el, arra következtethetünk, hogy az átállás részleteinek kialakítása még zajlik, lehetőséget adva az átalakítás további formálására.

7. IPCC (2014) alapján az emissziós faktorok a fosszilis energia alapú áramtermelésben a következőképp alakulnak: szén – 820 g CO₂e/kWh; földgáz – 490 g CO₂e/kWh. A biomassza alapú áramtermelés emissziós faktora 230 g CO₂e/kWh.

Valóban ez a legjobb irány?

Az erőmű 2025 után új termelési portfóliójával ugyan a jelenleginél várhatóan évi 3 millió tonnával kevesebb szén-dioxidot juttat majd a légkörbe, de gázturbinás blokkjai továbbra is jelentős CO₂-kibocsátással terhelik majd a környezetet. A lignitalapú villamosenergia-termelés a lehető legszennyezőbb módja az áramtermelésnek, környezet-, és klímavédelmi okokból mihamarabb szükséges teljes kivételése, azonban a lignittel az erőmű import nélkül, hazai nyersanyagot használhatott fel az áramtermelésre. A gázturbinás blokkokra ez már nem lesz igaz, a technológia nagy előnye ugyan, hogy a nagy teljesítményű alaperőművekhez képest viszonylag könnyen szabályozhatók, ezzel az egyre növekvő, időjárásfüggő megújuló energia létesítmények termelésének kiegyenlítésére szolgálhatnak, növelve az energiaszektor ellátásbiztonságát.

A gázturbinás blokkok egyik legnagyobb stratégiai hátránya amellelt, hogy továbbra is jelentős CO₂-emisszióval rendelkeznek, hogy jelentős

hazai készletek hiányában a földgáz külföldi forrásokból történő beszerzést teszi szükségessé, elsősorban Oroszországból, ami hazánk energiaellátásának jelenleg is nagyfokú importfüggőségét tovább erősítené. A földgáz világpiacon 2020-21-ben tapasztalt ugrásszerű növekedése és Oroszország jelenlegi geopolitikai helyzete a gázturbinás technológiába történő befektetések gazdasági fenntarthatóságát is veszélyezteti, így amennyiben a földgáz szerepe tovább nő a hazai energiatermelésben, az nagy gazdasági terhet jelenthet energiaszektorunkra nézve.

Ahhoz, hogy 2050-re elérjük a kívánt karbonsemlegességet és megelőzzük a klímakatasztrófát, energiaellátásunknak megújulóenergia-rendszerekre kell támaszkodnia, amiben a fosszilis energiahordozóknak, így a gáz szerepének sem lehet tovább szerepe.

Az erőmű vezetőjével készített interjú elhangzott, hogy mindaddig, amíg az időjárásfüggő megújuló energiát hasznosító erőművek nem egészülnek ki energiatároló egységekkel, addig szükség lesz az olyan nagy beépített teljesítményű, könnyen szabályozható termelőkre, mint a gázturbinás erőművek. Ahhoz nem fér kétség, hogy jelenleg a megújulók időjárás-függőségének kiegyenlítésére elsősorban a gázerőművek szolgálnak, a jövőben ez azonban várhatóan megváltozik, és az energiatárolás elsősorban akkumulátoros, szivattyús és hidrogénalapú technológiái szolgálnak majd az időjárástól függő megújulók termelési ingadozásának kiegyensúlyozására. 2030 után várható ugyanis, hogy ezen technológiák fejlődése eléri azt a szintet, hogy már piaci alapon is versenyképesé válhatnak.⁸

Az erőmű gázturbinás fejlesztési tervével kapcsolatban tehát felmerül a kérdés, hogy a környezeti kockázatok mellett, gazdasági szempontból érdemes-e befektetni egy olyan technológiába, amelyet a klímaváltozás elleni harc miatt a következő évtizedekben – a lignithez hasonló módon – szintén ki kell majd vezetni az energiaszektorból.

Az Energiaklub szakértői a Mátrai Erőmű vezetésével készülő interjú közben

8. Magyar László- Energiaklub, *A megújuló energiák és az energiatárolás jövője az EU-ban, 2020*

A projekt kutatásának és a lakossági fórumokon érkezett visszajelzések alapján a gázblokkokhoz képest jóval nagyobb bizonytalanságot okoz, és számos kérdést vet fel az RDF, azaz hulladékégetéssel történő áramtermelés a lakosság és az érintett felek körében, aminek működéséről egyelőre meglehetősen limitált információval rendelkeznek. Az erőmű vezetése nemzeti hulladékstratégiai jelentőséget tulajdonít az RDF blokkoknak, ugyanis a hulladékégető létesítmény a tervek szerint éves szinten 3-400 ezer tonna hulladék megsemmisítésére lesz képes. A lakossági fórumokon résztvevők szerint a hulladékégetés, ha lehet még kevésbé bizalomkeltő, mint a lignit, ugyanis utóbbi ugyan jelentős szennyező, de legalább ismerik a felhasznált nyersanyagot és mivel fosszilis alapú, természetes anyagot hasznosít, ellenben az RDF kazánban a hulladékkal mesterséges anyagokat is elégetnek, és fogalmuk sincs, ezek milyen légköri szennyezést eredményeznek, és az hogyan érinti a környéken élők egészségét.

Az önkormányzati dolgozókkal készített interjú során az az érv is napirendre került, hogy amennyiben hosszútávon a környéket egy zöld arculattal szeretnék ellátni és a helyi adottságokra (Mátra közelsége) alapozva a turizmust is fejleszteni, ezzel sem a gáz, sem a hulladék, sem bármilyen szennyező technológiával működő rendszer nem összeegyeztethető.

A kutatás interjúorozata során megkérdezett településfejlesztési szakértő az RDF fejlesztéssel kapcsolatban azon a véleményen volt, hogy amennyiben a hulladék alapú energiatermelés valóban nemzetgazdasági érdek, az ilyen típusú erőműveknek az ország azon részén kellene helyet kapniuk, melyek nem rendelkeznek Visonta környékéhez hasonló természeti adottságokkal. Méltányossági szempontból azonban fontos,

hogy nem jelent valós megoldást a környezet terhelését földrajzi értelemben máshova eltolni. Ehelyett, a körforgásos hulladékgazdálkodás ösztönzése mellett a technológiailag legjobb és legkevesbé szennyező üzem építése javasolt.

A szakértői interjúk és lakossági fórumok során megkérdeztük a résztvevőket, hogy mit gondolnak az erőmű átalakításáról, azokról a technológiákról, melyek 2025 után az erőmű áramtermelését biztosítják majd.

Összességében elmondható, hogy a fórumon résztvevők a lignitnél mindenképp kevésbé szennyezőnek tartják a gázalapú technológiára történő átállást, főleg levegőminőségi szempontból. Leginkább a megújuló energia alapú rendszerekbe történő befektetést támogatnák és legfőképpen a hulladékalapú energiatermelést ellenzik.

A projekt során megkérdezettek környezeti és egészségügyi szempontból a megújuló energiák hasznosítását támogatják, ugyanakkor egyelőre nem tartják reálisnak, hogy hazánk villamosenergia-ellátásának biztonsága kizárólag megújuló alapú technológiákra alapozva megvalósítható, illetve kérdések merültek fel azzal kapcsolatban, hogy a napelemes rendszerek által keletkezett hulladék miatt hosszútávon valóban ezek jelentik-e a legzöldebb megoldást. Az aggályok elosztatása érdekében fontos, hogy a kommunikációban megjelenjen a napelemes rendszerek újrahazsnosíthatósága, és hogy az érte-szolgáló infrastrukturális háttér elérhető legyen az erőmű környezetében a jövőben.

MILYEN KÖRNYEZETI HATÁSA VAN AZ ERŐMŰNEK JELENLEG, ÉS MIBEN VÁLTOZIK EZ AZ ÁTALAKÍTÁSSAL?

Jelenleg az erőmű szennyezésének túlnyomó része lignit felhasználásból ered, a 2025-re tervezett lignitkivezetés után az erőmű új technológiái bár mérsékeltebb szinten, de továbbra is levegő- és környezetszennyezéssel fognak járni.

A lignit az egyik leggyengébb minőségű fosszilis energiaforrás, amelynek bányászata és tüzelése súlyosan károsítja környezetet, elsősorban a levegőminőséget, egészségügyi kockázatokat vonva maga után. Az erőmű jelenleg használt technológiái közül lignitblokkjainak működtetésével terheli leginkább a környezetet, emellett hulladék és biomassza együttégetése és a gázturbinákkal történő energiatermelés is légköri szennyezéssel jár. A lignitblokkok energiatermelése során keletkezett füstgáz szilárd anyag, kén-dioxid, szén-monoxid, nitrogén-oxid, klorid és fluorid tartalma jelentősen rontja a környezet levegőminőségét, illetve a szén-dioxid kibocsátása közvetlen szerepet játszik az üvegházhatás növekedésében, mely az éghajlatváltozás egyik legfőbb okozója.

Az erőmű káros környezeti hatásainak a környékbeli településen élők a leginkább kitéttek; a lignitblokkok működése és a lignitbányászattal összefüggő magas szállópor-koncentráció növeli a krónikus betegségek kialakulásának kockázatát, szív- és érrendszeri vagy légzőszervi megbetegedések kialakulásának esélyét. A szív- és érrendszeri, valamint a légzőszervi megbetegedések a vezető krónikus betegségek közé tartoznak Európában, a légszennyezés az Európai Környezetvédelmi Ügynökség jelentése szerint 2019-ben 300 000 ember halálát okozta az Európai Unióban⁹

A lignit égetésének levegőminőségre gyakorolt káros környezeti és egészségügyi hatásán túl problémát jelent az is, hogy az erőmű bányászati tevékenysége emellett, hogy tájrömbölő hatású, megváltoztatja a talaj- és felszíni vizek állapotát, növeli a szeizmikus események kockázatát, valamint a bányászat során felszabaduló szállópor súlyosan szennyezi a levegőt. Az projekt interjúsorozata során kiderült, hogy az erőmű visontai bányájának talajvízszívó hatása is negatívan érinti a környékbeli településeket, melynek következtében a

9. Európai Környezetvédelmi Ügynökség „Health impacts of air pollution in Europe, 2021” Letöltve: 2022.01.07. www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2021/health-impacts-of-air-pollution

„*A Földet, amin élünk csak kölcsön kaptuk az unokáinktól!
Ennek megfelelően cselekedjete.*” -*kérdőív kitöltőnk*

település kútjainak vízhozama csökken, vagy kiapad, továbbá a bányászattal járó talajmozgás kedvezőtlen hatást fejt ki és jelentősen károsítja az épületek statikai állapotát. A szőlész és borász szakmában dolgozók számára pedig nagy terhelést jelentett az erőmű által kibocsátott nehézfémek és egyéb szennyezőanyagok lerakódása a termőföldben, majd a terményben.

Szerencsére, a kéntelenítő üzembe helyezése óta a szállóporral és nehézfémekkel kapcsolatos problémák jelentősen mérséklődni látszanak.

Néhány idézet kérdőívünk szabadszöveges válaszaiból, hogy miért látják válaszdóink fontosnak, hogy a Mátrai Erőmű átalakítása a környezet állapotának javulásával járjon együtt:

„A környezetkímélő technológiák csökkentik a globális felmelegedés mértékét. Az unokáinknak is szüksége lesz még erre a bolygóra.”

„Mindenféleképpen az erőmű megmaradása mellett lobbizom, de az új technológiák bevezetésével megújuló energiaforrást hasznosító erőmű megvalósítása legyen a cél.”

„Jó lenne, ha a lignitblokkjai korábban leállnának vagy addig is kevésbé környezetszennyezően működne az erőmű. Rossz ránézni néha a kéményből jövő fekete vagy sárgás füstre. Figyelembe kellene venni es betartani a környezetvédelmi elvárásokat.”

Az erőmű vezetésével készített interjúban elhangzottak alapján a vállalat körülbelül 3 millió tonnával kevesebb kibocsátással számol az átalakítási terveinek köszönhetően 2025. után. A gázalapú villamos energiatermelésre történő átállás fajlagos szén-dioxid kibocsátása megtermelt MWh-ként körülbelül 35%-kal alacsonyabb szén-dioxid kibocsátással jár, mint a lignitblokkok emissziója.

Az erőmű tervezett 500 MW-nyi gáz-blokk fejlesztése tehát az eddigiekhöz képest ugyan alacsonyabb, de továbbra is jelentős mennyiségű szén-dioxid kibocsátással jár majd, mely a hazai 2050-es klímasemlegeség cél elérését-attól függően, hogy a blokkok meddig maradnak működésben- veszélyezteti és a klímaváltozás jelenségét tovább erősíti.

Az erőmű lignitblokkjaiban jelenleg is zajlik biomassza és RDF együttégetés, amely a 2025-ös átalakítás után még inkább hangsúlyos lesz a 38 MW teljesítményű RDF és biomassza kazán telepítésével. A biomassza alapú energiatermelés alapvetően csak feltételesen minősíthető megújuló energiaforrásnak: amennyiben a biomassza-hasznosítás nem jár az ökológiai rendszer sérülésével, biztosítva van a felhasznált nyersanyag újratermelése, illetve az energiatermelés ipari melléktermékek - például fafeldolgozó üzemek hulladékának - felhasználásával történik.¹⁰

Fontos emellett kiemelni, hogy mivel a biomassza alapú energiatermelés tápanyagforrást vesz ki az ökológiai rendszerekből, a talaj és ökoszisztéma megújulását veszélyeztetheti. Továbbá, mivel a fák jelentős mennyiségű szén-tárolnak, elégetésükkel a légkörbe kerülő szén-dioxid mennyisége - egységnyi megtermelt energiára vetítve - akár kétszer akkora is lehet, mint a földgázblokkok emissziója. A fák az égés során felszabaduló szén-dioxidot körülbelül 2-3 évtized alatt képesek megkötni növekedésük során¹¹, ezért is nagyon fontos a körforgás biztosítása, hogy miután a felhasznált fa kikerül a természetből,

fenntartható módon új egyedek kerüljenek ültetésre és addig növekedjenek, amíg a CO₂ -kibocsátások és elnyelődés kiegyenlítődik. A biomassza környezeti hatásának kimutatásához fontos még figyelembe venni, hogy milyen távolságról érkezik a felhasznált erőforrás, és milyen módon történik a szállítása, ami során szintén történik üvegházhatású gáz kibocsátás.

Ahhoz tehát, hogy az erőműben hasznosított biomasszát megújuló energiának tekinthessük, a vállalatnak érvényesítenie kell számos fenntarthatósági szempontot, biztosítania kell, hogy az említett ökológiai és környezeti szempontok nem sérülnek.

10. Dr. Gyulai Iván, *A biomassza-dilemma*, Magyar Természetvédők Szövetsége, 2006

11. *Climate Change News* „Not all biomass is carbon neutral, industry admits as EU reviews policy”
Letöltve: 2022.01.13.

www.climatechangenews.com/2020/07/14/not-biomass-carbon-neutral-industry-admits-eu-reviews-policy/

Az RDF, vagyis a másodlagos, kommunális és szelektív hulladék felhasználásával történő áramtermelés semmiképp sem sorolható egy kategóriába a megújuló energiákkal. A technológia egyértelmű előnye, hogy a felhasznált hulladék megsemmisítésével nincs szükség annak szemétlerakóban történő tárolására, mely során a szén-dioxidnál 80-szor erősebb üvegházhatású gáz, metán szabadul fel és jut a légkörbe. A hulladékégető blokkok ugyan nem összetévesztendőek a háztartási hulladékégetéssel, amely a lehető legszennyezőbb módja az energiatermelésnek, az RDF-ként felhasznált hulladék változatos minőségű lehet, és amennyiben a nyersanyag minősége nem kellően ellenőrzött - esetleg nehézfém tartalmú komponenseket tartalmazhat, melyek szűrése nem megfelelő - az általa okozott

környezeti károk kockázata jelentős lehet. Az RDF kazánok a szemétégetés során felszabaduló levegőszennyező anyagok egy részét meg tudják kötni, azonban korántsem emissziómentesek. A ClientEarth 2021 kutatása szerint a hulladékégetéssel üzemelő blokkok termelésük során a szénelapú energiatermelés 59-73%-ának megfelelő szén-dioxidot bocsátanak a légkörbe, amely tovább erősíti a klímaváltozást.¹² A hulladékkezelés piramisában a hulladék energetikai hasznosítása (ahogy az alábbi ábra mutatja) mindössze az utolsó előtti helyen szerepel. A kezelés legoptimálisabb módjaként a hulladéképződés megelőzését, a termékek újrafelhasználását, majd a szelektív hulladékfeldolgozást jelöli meg a piramis, és csak azután következik annak energiatermelésre való felhasználása.

12. Client Earth, *Greenhouse Gas and Air Quality Impacts of Incineration and Landfill*, 2021

Bármennyire is stratégiai jelentőségű a Nemzeti Hulladékstratégiában kijelölt biomassza és RDF feldolgozó infrastruktúra kiépítése, egy hulladékégető megaberuházás nem az újrahasználatot és újrahasznosítást fogja ösztönözni. Kiemelten fontos emiatt a lakossági tájékoztatás és az ipari szereplők számára ösztönzött biztosítani a keletkezett hulladékok fenntarthatóbb felhasználására.

A hulladék energetikai hasznosítása erősen megosztja tehát a közvéleményt és a tudományt. Előnye, hogy hulladékot semmisít meg, megkímélve ezzel a környezetet és a klímát a lerakásnál légkörbe jutó üvegházhatású gázoktól, azonban energetikai felhasználása szén-dioxid kibocsátással jár, valamint nem megfelelő ellenőrzés és szűrés esetén a felhasznált hulladékkal további egészségre káros anyagok távozhatnak a levegőbe.

Amennyiben az erőmű közvetlen környékére esetleg olyan faipari, pl. bútorgyártó vállalatok települnének, melyek mellékterméke adhatná a biomassza tüzelés a nyersanyagát, a szállítás minimalizálásával fenntart-

ható forrást biztosíthatnak az erőmű számára. Fontos megjegyezni, hogy amennyiben a biomassza/RDF kazánok kizárólag áramtermelési céllal üzemelnek, azzal hatásfokuk viszonylag alacsony körülbelül 12-38%-t ér el, viszont amennyiben kombinált hő- és villamos energia technológiát alkalmaznak (angol rövidítés: CHP), vagyis a keletkezett hő is hasznosításra kerül azzal a hatásfok akár a 90%-ot is elérheti. Ezzel az erőmű a biomassza kazánok által előállított villamos energia mellett a keletkező hulladékot is értékesíteni tudja például a közelben lévő ipari létesítmények számára, de akár a környékbeli települések távhő igényét is kielégíthetik, továbbá a keletkezett energia felhasználható hűtési célra is.¹³

A lakossági fórumokon résztvevők egyértelmű igénye volt, hogy az erőmű részéről szükség lenne a lakosság megfelelő tájékoztatásra arra vonatkozóan, hogy az átalakítás után az új technológiák (gáz, hulladék, biomassza), hogyan biztosítják a javuló környezet és levegőminőséget a környékbeliek számára.

Összességében a Mátrai Erőmű átalakítására javasoljuk a környezetet és az emberi egészséget leginkább védelmező technológiákba történő beruházást, elkerülve ezzel a lock-in hatást, amely arra utal, hogy rosszul megtervezett beruházás vagy nem megfelelően kiválasztott technológia esetén évtizedekre konzerválunk egy az egészségre és a környezetre ártalmas technológiát.

Kérdéses, hogy a jövőben is érdemes-e az egy telephelyen történő, centralizált jellegű energiatermelés, vagy inkább decentralizálni kellene a termelést az erőmű környezetében. Több és jobban elosztott naperőművel, kisebb biomassza erőművekkel, biogáz erőművekkel, csökkenteni lehet a központosított jellegű termelést, rugalmasabbá téve ezzel a rendszert- természetesen a Mátrai Erőmű további közreműködésével és szerepvállalásával.

Bár jelenleg jogszabályi akadályok miatt nem lehetséges, de megfontolandó a jövőben szélenergiába történő beruházás is egy scenárióként, hiszen az új technológiákkal már az erőmű közvetlen környezetében is elérhető a gazdaságos szélenergia-hasznosítás, melynek telepítésére a rekultivált bányaterületek is alkalmasak lehetnek. A szél erőmű telepítés hazai jogszabályi gátjai teljesen idejét múltak, és előbb-utóbb a feloldásukra lesz szükség.

Elfogadja a lakosság, hogy a szénkorszak a végéhez ért?

A szén ipari méreteken történő ki-termelése és energetikai hasznosítása alapjaiban határozta meg az ipari forradalmat és a technológiai fejlődést, az utóbbi körülbelül 200 évben egyet jelentett a gazdaság előremenetelével. Az utóbbi évtizedekben azonban gazdasági húzóereje mellett egyre nagyobb figyelmet kapott a széntermékek, így a lignit levegő és környezetminőségre gyakorolt káros hatása és a klímaváltozás jelenségében játszott egyértelmű szerepe. Kérdés azonban, hogy egy olyan térség lakói számára, mely gazdasága ugyan egyre kevésbé, de továbbra is jelentősen épül a lignitre mennyire fogadható el a tény, hogy elérkezett a szénkorszak vége.

Kérdőívünkben kerestük a választ arra a kérdésre, hogy a kitöltők mennyire fogadják el, hogy a Mátrai Erőmű 2025-től már nem tervez továbbá a lignithasznosítással, illetve, hogy többre értékelik-e a lignit jelenlegi gazdasági erejét, a lignitkivezetés környezetre gyakorolt pozitív hatásainál.

A kérdőívben azt kértük a kitöltőktől, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékeljék mennyire értenek egyet a következő állítással: „Támogatom, hogy a Mátrai Erőmű már nem fog lignitet felhasználni.”

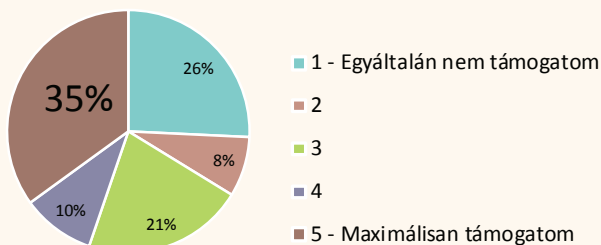
Az eredmények bizonyos mértékben polarizált véleményt mutatnak.

A válaszadók 45%-a inkább támogatja, hogy a Mátrai Erőmű nem fog lignitet felhasználni, míg a válaszadók 34%-a inkább nem támogatja a lignitkivezetést.

A válaszokból azonban az is látszik, hogy 21%-uk 3-asra, középre értékelte a lignitkivezetés támogatását, mely adódhat az ezzel kapcsolatos információ hiányból és, ez szintén alátámasztja projektünk egyik fő következtetését, miszerint sürgető a lakosság mihamarabbi széleskörű szemléletformálása, informálása a térség lignitkivezetésével kapcsolatosan. Korcsoportok közötti megoszlást tekintve az látszik, hogy a 18-29 és a 30-39 éves korosztályban kétszer annyi a lignitkivezetést maximálisan támogatók száma, mint azoké, akik egyáltalán nem értenek vele egyet. Az idősebb korosztály esetében (50-59 és 60+) körülbelül ugyanannyi támogatja teljes mértékben, mint abszolút nem. Az érintettek esetében az erőmű közelében élők 42%-a maximálisan a lignitkivezetés mellett áll, ez az arány azoknál alacsonyabb (20-25%), akik erőmű dolgozók, kapcsolódó vállalkozásuk, vagy háztartásuk jövedelme által közvetlenül érintettek. Utóbbi 3 csoport esetében

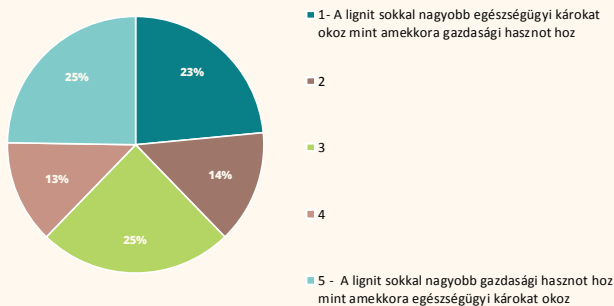
a legtöbb válasz (33-36%) az egyáltalán nem támogatom, vagyis 1-es válaszlehetőségre jött, de némi bizonytalanság látszik körükben a kérdésben, ugyanis 27-28% szavazott 3-assal, vagyis a középső értékkel.

Támogatja, hogy a Mátrai Erőmű nem fog már lignitet felhasználni?

A lignitkivezetés jelentette környezeti előnyök és a jelenlegi gazdasági húzóereje közötti döntés esetében, a válaszadók körülbelül hasonló arányban értékelik többre a lignit jelenlegi gazdasági szerepét, mint a kivezetésével jelentkező egészségügyi hasznot, miközben körülbelül ugyanennyien középen helyezték el magukat (3-as számmal értékelték az állítást) a kérdésben.

Lignitkivezetés környezeti haszna vagy gazdasági ereje a fontosabb?

A kitöltők érintettségét is vizsgálva, azok a kitöltők, akik állásukon, vállalkozásukon, háztartásuk jövedelmén keresztül közvetlenül érintettnek érzik magukat, majdnem 50%-ban gondolják, hogy „A lignit sokkal nagyobb egészségügyi károkat okoz, mint amekkora gazdasági hasznot hoz”. Azoknál viszont, akik közvetlenül nem kapcsolódnak az erőműhöz, de lakóhelyük a környéken (nem messzebb, mint 30 km-re) található nagyobb arányban értékelik többre a lignit gazdasági hasznát, mint kivezetéséből származó egészségügyi hasznokat.

HOGYAN HAT MAJD A LIGNITKIVEZETÉS ÉS AZ ERŐMŰ ÁTALAKÍTÁSA A TÉRSÉGRE?

A KSH adatai szerint 2020-ban Heves megyében mind hozzáadott érték, mind foglalkoztatottak számának tekintetében a feldolgozóipar bírt legnagyobb jelentőséggel, ezen belül is a gépiparnak volt kiemelkedő szerepe. A térségben olyan multinacionális vállalatok vannak jelen a szektorban, mint a Bosch Hatvanban, az Apollo Tyres Gyöngyöshalászon vagy a Johnson Electric Hatvanban. Az erőmű fontos szerepét azonban továbbra is mutatja, hogy Heves Megyei Ipar Kamara 2019-ben kiadott elemzésében¹⁴ megnevezte a megye 50 legjelentősebb vállalatát, amiben a Mátrai Erőmű a hozzáadott érték és a foglalkoztatottak számának tekintetében is a 2. helyet foglalta el a top 50-es listában.

Az erőmű jelentősége mind az energiatermelésben, mind a foglalkoztatásban folyamatosan csökken ugyan az utóbbi évtizedekben, mégis az egyik legnagyobb hozzáadott értékkel és foglalkoztatott állománnyal rendelkező társaság Heves megyében. Ebből következik, hogy az erőmű jövőjének alakulása az egész megye gazdasági fejlődésére nézve fontos, a vállalat szerepe pedig még inkább hatással van a közvetlen környékén található településekre. Az erőmű közvetlen bevételi forrást jelent azoknak a településeknek, akik az erőmű és az ahhoz kapcsolódó vállalkozások közelsége miatt iparüzési adóbevétellel rendelkeznek.

14. A NAV Heves Megyei Adó- és Vámigazgatósága, Heves Megyei Hírlap, Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, TOP 50 Heves megye, 2019

Az alapvetően energiatermelési céllal működő erőmű túl-
lépve hagyományos tevékenységén 2007-ben telephelye
mellett létrehozta 23,4 hektár kiterjedésű ipari parkját.
A parkban történő letelepedést az erőmű igyekezett olyan
cégek körében ösztönözni, akik számára tevékenységükből
adódóan előnyös az erőmű közelében történő telephelyvá-
lasztás, illetve akik valamilyen módon az az erőmű számá-
ra is hozzáadott értékkel bírnak. A vállalatok letelepedési
szándékukat az alábbiakra alapozták:

Az erőmű kéntelenítési
folyamata során keletkező
melléktermék a gipsz értékes
alapanyag például az építőipari
alapanyag gyártás számára,

A villamos energiatermelés
során termelt gőz
számos feldolgozóipari
tevékenységhez
hasznosítható,

Helyi energiatermelés miatt
kedvezményesen szerezhető
be hő- és villamos energia,

Erőforrás termelés
az erőmű biomassza
együttégetéséhez.

Mivel az ipari park vállalatainak helyválasztásának motivációi részben a lignitalapú energia-termelés származó előnyök voltak, a 2025-ös lignitkivezetéssel nekik is át kell gondolniuk, hogy a jövőben is megéri-e a térségben maradniuk és, amennyiben igen képesek lesznek-e tevékenységeikkel alkalmazkodni az átalakítás okozta megváltozott feltételekhez.

Az erőmű gazdasági szerepét tehát nem kizárólag maga a vállalat jelenti, hanem a hozzá szorosan kapcsolódó beszállítói lánc, illetve az ipari parkban letelepedett gazdasági szervezetek. Így az erőmű jövőjének alakulása nem kizárólag a közvetlenül az erőműben és a bányákban foglalkoztatott körülbelül 2100 munkavállalót érinti, hanem az ipari park dolgozóit, illetve az erőműhöz kapcsolódó beszállítók munkavállalóit is. Mivel az erőműtől háztartások ezreinek függ jövedelme – közvetlen vagy közvetett módon – az energia átmenet a közvetlen munkavállalók mellett, jóval szélesebb körben jelent kihívásokat.

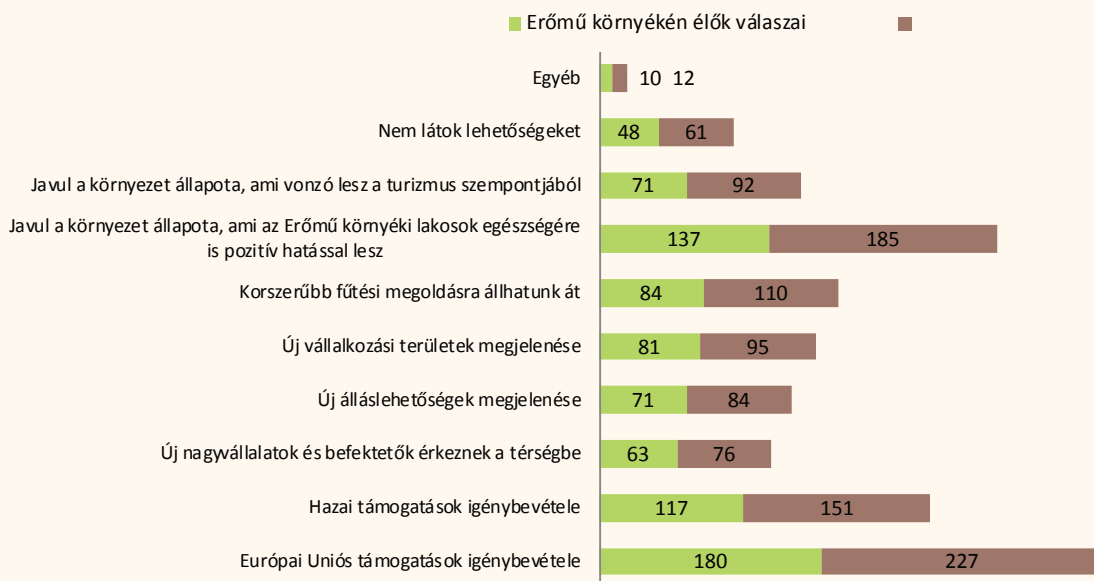
Amiért bizakodni érdemes: lehetőségek

Kérdőívünk, a lakossági fórumok és az érintett felekkel készített interjúk során felmértük, hogy a megkérdezettek milyen gazdasági jövőképpel rendelkeznek, milyen kihívásoktól tartanak az erőmű átalakítása kapcsán, illetve, hogy szerintük milyen lehetőségeket kínálhat lignitkivezetés és a 2025. utáni korszak.

Kérdőívünkben válaszadóink többféle válaszlehetőséget kiválaszthattak arra vonatkozóan, hogy szerintük milyen lehetőségeket rejt az erőmű átalakítása. A legtöbb válasz Európai Unió szintű (227 válasz) és hazai (151 válasz) támogatások

igénybevételére továbbá a környezet állapotának javulására (185 válasz) (pl.: levegőminőség javulása) érkezett, amely a környéki lakosok egészségi állapotára és jóllétére van kihatással. A kitöltők emellett további potenciált látnak még a korszerűbb fűtési megoldásokra történő átállásban (110 válasz), illetve további 92 válasz érkezett a környezet állapot javulásából adódó turizmus fellendülésében (92 válasz), a megkérdezettek számához képest pedig arányaiban magas számú, 61 válaszadó jelezte, hogy nem lát semmiféle lehetőséget az átalakításban.

Milyen lehetőségeket lát a Mátrai Erőmű átalakításában?

Azt látjuk tehát, hogy a kitöltők a pénzügyi támogatások után, az átalakítás kínálta legnagyobb lehetőséget az átállás hatására javuló környezeti állapotban látják, illetve, hogy a lignitkivezetés miatt korszerűbb, kevésbé szennyező energiaforrást felhasználó fűtési rendszerekre állhatnak át. Ezek a szempontok számukra nagyobb értéket képviselnek, olyan gazdasági előnyöknél, mint új vállalkozási területek megjelenése, álláslehetőségek, újabb befektetések és nagyvállalatok letelepedése.

Az Európai Unió 2021-ben indult új programozási időszakának strukturális alapjai által jelentős fejlesztési forrás áll majd rendelkezésre az erőmű térség számára, amely lehetőség a lignitkivezetés okozta kihívások kezelésére is. Az erőmű okozta változásokat az EU ennél még célozottabban kívánja kezelni az EU Igazságos Átmenet Alap pénzügyi forrásaival, melynek célja, hogy támogassa azokat a régiókat, akik klímasemlegességre való átállás miatt társadalmi-gazdasági kihívásokkal szembesülnek. Heves megye mellett hazánkban Baranya és Borsod-Abaúj-Zemplén megye jogosult még az alapra, mely a 3 megyének összesen körülbelül 104 milliárd forint fejlesztési forrást kínál. Az alap elsősorban gazdasági diverzifikációjára, valamint a karbon intenzív területeken dolgozó munkavállalók és álláskeresők átképzésére és munkaerőpiaci befogadására összpontosít.

A COAL-OUT lakossági fórumok csoportmunkái során is beszélgettünk a térség gazdasági jövőjéről, a környék ki-

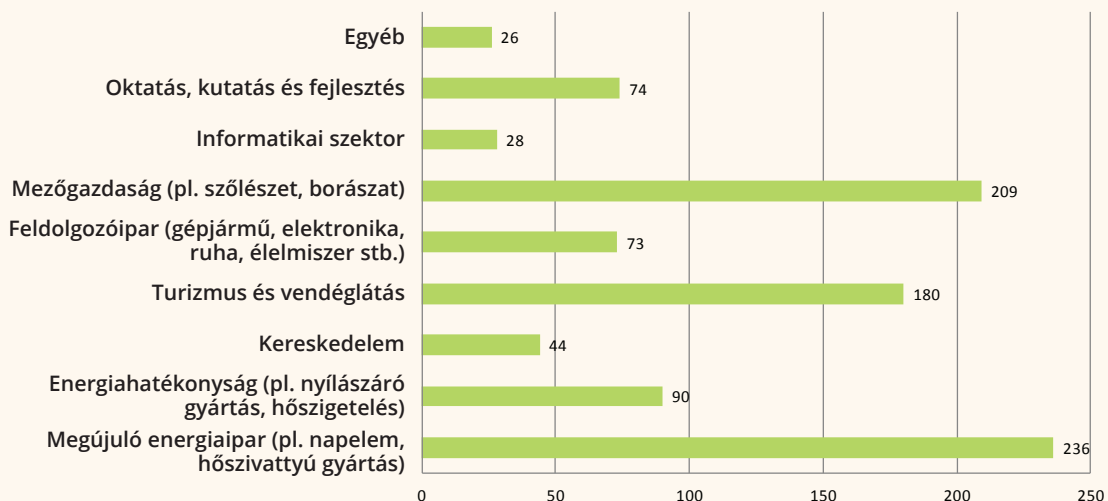
törési lehetőségeiről, átalakításban rejlő lehetőségekről. A résztvevők szerint a meglévő ipari kultúra, helyi energia-termelés, kiváló közlekedés-Budapest és határ közelsége, M3-as autópálya-, és a meglévő munkaerő adta előnyök olyan tényezők, amelyek új vállalatokat, befektetőket vonzhatnak a környékre, segítve ezzel a gazdaság átállását.

A résztvevők kiemelték viszont, hogy az adottságok hírére a célközönség, vagyis a vállalati szféra számára el kell juttatni, ehhez pedig elengedhetetlen, hogy az erőmű a térség marketingjének kialakításával, felhívja a befektetőket, vállalatokat figyelmét a helyi letelepedés nyújtotta előnyökre.

Véleményük szerint a jó gazdasági fejlődés magas hozzáadott értéket teremt, magas ipari kultúrán alapszik, stabil vállalkozás áll mögötte, elsősorban a gépipar, mezőgazdaság, megújuló energiaipar, mezőgazdaság szektorában, és a projektek finanszírozásában minden esetben kiemelkedően fontos az állami szerepvállalás.

Lakossági kérdőívünkben feltettük a kérdést, hogy mit gondolnak kitöltőink, a régió gazdaságának milyen szektorokra kellene fókuszálnia a jövőben:

Ön szerint a Mátrai Erőmű környéki településeknek mely területeken van leginkább lehetősége a gazdasági fejlődésre?

A kitöltőknek több választási lehetősége volt, a válaszadók úgy látják, hogy a jövőben az erőmű környéki települések gazdaságának elsősorban a megújuló energiaiparra kell átállnia, ezt követő legtöbb szavazat pedig a mezőgazdaságra és turizmus szektorára érkezett. Annak ellenére, hogy jelenleg Heves megye gazdasága erősen feldolgozóipar fókuszú, a szektor viszonylag kevés szavazatot kapott.

A lakossági kérdőívet kitöltők tehát azt gondolják, a Mátrai Erőmű térségének, elsősorban a zöld gazdaságra történő átállással, megújuló energia iparban van a legnagyobb fejlődési lehetősége.

A megújuló energiaiparra történő átállítás a lignitkivezetés által veszélyeztetett erőmű munkavállalók, kapcsolódó beszállítók és az ipari park vállalatainak is egy olyan potenciális szektor lehet, amelyre a vállalati tevékenységeiket átszervezhetik, a már hasznosítható tudással rendelkező dolgozóikat átképezhetik. Magyarországon jelenleg hatalmas ütemben zajlik a lakossági naperőművek és ipari méretű napelem parkok térnyerése, így óriási az igény a piacon a napelemekre és a rendszerekhez szükséges tartozékokra. Magyarország 2030-ra 6500 MW napelemes kapacitással kíván rendelkezni, így a megújuló energia növekedési tendenciája az elkövetkezendő években még inkább hangsúlyos lesz.

A napelem vagy a naperőművekhez szükséges alkatrészek gyártása egy olyan új technológia lehetne, amelyre az erőműhöz kapcsolódó kis és nagy vállalatok is átszervezhetik tevékenységüket, a nagy napelemes beruházások mellett –például az erőmű 200 MW-os naperőmű létesítési tervét- kiszolgálva a lakossági szektor keresletét megújuló energia rendszerekre. Azokat a jelenlegi dolgozókat, akiket

az erőmű vagy kapcsolódó vállalkozásaik már nem lesznek képesek foglalkoztatni a lignitkivezetés után a megújuló energia területére képezhetik át, ezzel a munkavállalók egy olyan szektorba kerülnének, aminek növekedési pályája garantált a következő évtizedekre és feltehetően nem fogja veszélyeztetni a lignithez hasonló kivezetés a gazdaságból. Egy ilyen szektorra történő átállítás stabilitást, biztonságot adhat a gazdaság és a társadalom számára is, nem beszélve arról, hogy a lignithez való identitásbeli kapcsolódást pótolhatja a zöld energia iparra, megújuló energiákra építő térségi arculat. Megjegyezve azt is, hogy a bányászathoz és az erőműben végzett munkákhoz kapcsolódó, az állam-szocialista időszakban erősen támogatott identitásképző eseményekhez, kommunikációhoz, munkajelleghoz képest önmagában a megújuló-ipar identitásképző ereje mindenképp más jellegű lesz. Amennyiben a térség a multinacionális nagyvállalatok mellett, a helyi kis- és középvállalkozások szektorát is erősíteni kívánja, belső adottságokra építve csökkentheti a helyi gazdasági kitétttségét az erőműhöz hasonló nagyvállalatoktól.

„Rengeteg új munkalehetőséget fog teremteni maga az átépítés is. És a környezet barátabb technológiáknak köszönhetően hosszú távon mindenki jól jár. Más jellegű szakmai tudás kell majd az erőmű üzemeltetéséhez, de meg fog maradni a munkaerőpiaci dominanciája a térségben.” -kérdőív kitöltőnk

A térség zöldgazdaságra történő átállása az erőműhöz kapcsolódó vállalkozások, beszállítók és új kis és középvállalkozások számára is olyan szektor lehet, melyre alapozva meglévő tevékenységeiket átstrukturálhatják, illetve új kis és közép vállalkozások elindítását fontolhatják meg. Amennyiben az erőmű a bánya rekultivációs folyamataiba, megújuló energiafejlesztési projektjeibe a helyi kisvállalkozásokat vonja be, azzal munkahelyeket őrizhet meg, illetve újakat teremthet, amellett, hogy a térség kisvállalkozásinak hozzáadott értékét növelné, erősítve ezzel Heves megye gazdaságát.

A térség fejlesztése, az erőműből felszabaduló munkaerő átképzése és az erőműhöz kapcsolódó vállalkozások tevékenységeinek jövőjére nézve fontos kérdés lesz: a fejlődést a már meglévő és betelepülő nagyvállalatok fogják jelenteni vagy inkább a helyi kis- és középvállalkozásokra épít majd a gazdaság?

A jövőben egyrészt az Európai Unió Igazságos Átmenet Alapja és az erőmű átalakítását célzó Life projekt által jelentős pénzügyi források állnak majd rendelkezésre a helyi kis és középvállalkozások indítására a zöldgazdaság területén, így amennyiben a térség inkább belső erőforrásaira alapozva szeretné KKV szektorát erősíteni, az EU-tól érkező támogatási formák keretein belül erre számos lehetőség nyílik majd.

Kérdés azonban, hogy mennyire van nyitottság a térség KKV-i részéről, hogy ők is részt vegyenek a zöld átállásban, illetve rendelkeznek-e olyan innovatív ötletekkel, amik a zöldgazdaság térnyerését alapolhatnák meg, akár meglévő vállalkozások fejlesztésével, akár újak alapításával.

Az átalakítás veszélyei

A lignit hazai energiatermelésben játszott egyre csökkenő szerepével párhuzamosan az erőmű térségi foglalkoztatásban játszott jelentősége is csökkent az elmúlt évtizedekben. A lignitkivezetés tehát gyakorlatilag folyamatosan zajlik, mely úgy tűnik 2025-2030 között végérvényesen megtörténik majd. Ahogy a korábbi fejezetben erre kitértünk, 2019-ben megyei szinten továbbra is a 2. helyet foglalja el a legnagyobb foglalkoztatási kapacitással rendelkező vállalatok közül, így közvetlen körülbelül 2100 munkahely, a kapcsolódó vállalkozások által közvetetten pedig további több ezer munkavállaló és háztartás megélhetése függ az erőműtől.

Annak ellenére, hogy az erőmű a lignit kivezetése után is folytatja tevékenységét, alapvető kérdése az átalakítással kapcsolatban, hogy a lignit energiatermelési és bányászati tevékenységének leállításával kieső GDP-t az új technológiák, fejlesztések képesek lesznek-e pótolni, illetve hogy a vállalat új típusú tevékenységeinek munkaerőigénye a jelenlegiek szerint alakul-e. Amennyiben az erőmű gazdasági jelentősége tovább csökken, az Heves megye gazdaságára nézve alacsonyabb hozzáadott értékhez, a településekre szempontjából alacsonyabb iparüzési adóbevételekhez, az erőmű munkavállalók és kapcsolódó vállalkozások számára pedig lehetséges elbocsájtásokhoz vezethet.

„Véleményem szerint új vállalatok kellene az erőmű helyére, ami leköti a leányvállalatok és az olyan vállalkozások kapacitását, aminek nagy része az erőmű jelenlegi beszállítója. A lignittől ideje már elszakadni, viszont ennek egyetlen óriási és fontos negatív következménye lehet, hogy a dolgozók, rengeteg beszállító munka nélkül maradnak vagy bevételük fő forrása elvész. Nem csak lokálisan várható megtorpanás, hanem a Mátrai Erőmű partnereire is kihatással lesz.”-kérdőív kitöltőnk

Az erőmű környékén található települések önkormányzatainak erőműtől és az erre épült gazdaságtól származó iparűzési adóbevétel jelenti adóbevételeik jelentős részét, így településük fejlődését alapjaiban határozza meg az erőmű gazdasági teljesítménye. Két ilyen települési vezetővel készített interjú során elhangzottak alapján az állami és egyéb támogatásokon felül az erőmű által befizetett adó szolgál a településüzemeltetési, működési költségeinek állami támogatásokon felüli fedezésére, illetve saját önkormányzati fejlesztési projektek finanszírozására. Az utóbbi évek során az erőmű által fizetett iparűzési adó mértéke évről évre csökken, amely már jelenleg is igen érzékenyen érinti az önkormányzatok költségvetését. Így jövőjük szempontjából fontos kérdés lesz, hogy a 2025-ös lignitkivezetés és az új technológiákra, tevékenységekre történő átállás további bevételkiesést fog-e okozni az települések számára.

Az energiaátmenet ugyan kihívásokkal teli lesz a települések számára, azonban amennyiben érdekeik érvényesülnek a végbemenő változások kitörési pontot is jelenthetnek a térség számára. Mivel a lakosok munkaerőpiaci átmenete, adóbevételek kiesése, új gazdaságfejlesztési területek kijelölése közös ügye

a települések vezetői számára, érdekeik közös érvényesítése lehet a kulcs, hogy a gyakran hasonló kihívásaikra közös megoldást találjanak. Amennyiben a települések összefogva közös víziót, célokat tudnak kijelölni, fejlesztéseiket összehangolva kidolgozni, ahol megvalósuló projektjeik hasonló célok irányába mutatnak, azzal a térségre gyakorolt negatív hatások kivédhetők lesznek. Ennek keretét adhat az Erőmű környéki településeket (is) összefogó Önkormányzatok Szövetsége.

Kérdés, hogy mi lehet az a közös irány, ami felé a települések közösen tudnak haladni és ez mennyire függ az erőmű már meglévő fejlesztési terveitől. Ahogy az átalakításban rejlő lehetőségeket bemutató fejezetben kifejtettük, mind a kérdőívünk, mind a fórumaink következtetése az volt, hogy a térségben a lignit után a zöldgazdaságra, megújuló energia iparra való építkezésre kell hangsúlyt fektetni. A térség egy önkormányzatához tartozó interjúalanyunk ezzel kapcsolatban elmondta, nem ért egyet az erőmű gáz- és hulladéktechnológiára építő átalakítási tervekkel, ugyanis az a térség zöldgazdaságra való átállását veszélyezteti. Az interjúalany utóbbira mint a térség kitörési pontjára tekint.

Amennyiben az a cél, hogy a térség zöld arculatot képviseljen és ebbe az irányba kezdjen el fejlődni, azzal az erőmű további levegő- és környezetszennyezéssel járó tervei nem összeegyeztethetők.

A további szennyező tevékenységek szembemennek a Mátra természeti értékekre építő turizmusfejlesztési céljaival is, ami a lakossági felmérés eredményei alapján a megújuló energiaipar és a mezőgazdaság után a 3. legfontosabb olyan szektor, melyre a térségi gazdaságnak építkeznie kell. Helyi civilekkel folytatott beszélgetések alkalmával is elhangzott, hogy amennyiben folytatódik az erőmű további levegő- és környezetszennyezése, az alapjaiban veszélyezteti a Mátra turisztikai látogatottságát az és azokat a vállalkozásokat, akik ebből élnek.

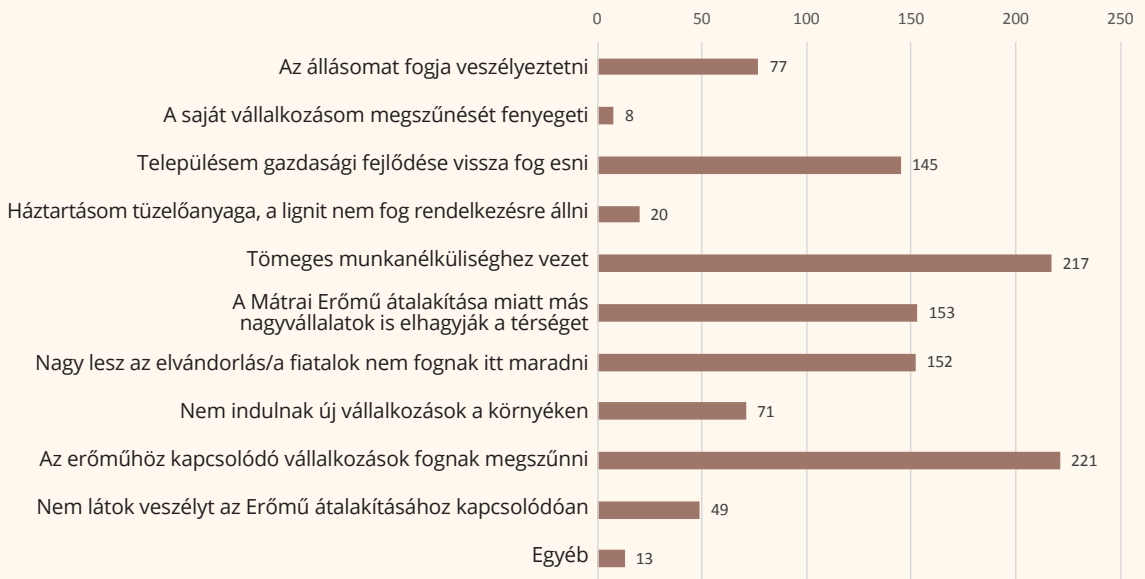
Lakossági kérdőívünkben megkérdeztük a kitöltőket, hogy mitől tartanak leginkább az erőmű átalakítása kapcsán.

Kérdőíves felmérésünk eredményei azt mutatják, hogy a feltételezett veszélyek elsősorban a munkahelyek elvesztéséhez kapcsolódnak, a kitöltők leginkább attól tartanak, hogy az erőműhöz kapcsolódó vállalkozások megszűnnek, illetve, hogy az átalakítás tömeges munkanélküliséghez vezet.

Összesen további 12%, vagyis 49 válaszadó jelezte, hogy nem lát veszélyt az erőmű átalakítása kapcsán. Kiemelkedő eredményt hozott még a lakóhely gazdasági fejlődésének visszaesése, illetve a félelem attól, hogy nagyvállalatok is elhagyják a térséget, illetve nagyfokú lesz az elvándorlás.

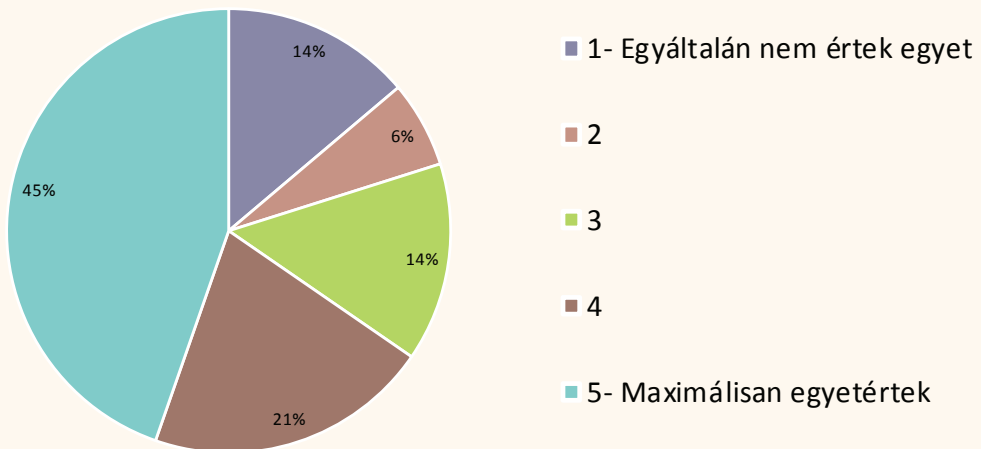
Milyen veszélyeket lát a Mátrai Erőmű átalakításában?

A válaszadókat megkértük, hogy 1-5-ig terjedő skálán pontozzák (ahol 1-egyáltalán nem értek egyet, 5-maximálisan egyetértek) mennyire értenek egyet az állítással, miszerint az erőmű

átalakítása miatt meg fog nőni a munkanélküliség. A válaszadók 66%-a tart attól, hogy az átalakítás miatt a munkanélküliség meg fog nőni a térségben.

Az Erőmű átalakítása miatt meg fog nőni a munkanélküliség

A tömeges munkanélküliséggel kapcsolatos félelem az erőmű vezetése, illetve a környékbeli településekkel készített interjúk alapján nem megalapozott, ugyanis a helyi vállalatok egyértelmű munkaerőhiányban szenvednek szakemberek tekintetében, így amennyiben

az erőműtől esetlegesen elbocsátott munkaerő átképzése a piaci igények szerint történik, a helyi gazdaság mindenképp felvevőpiac lehet az esetlegesen felszabaduló munkaerőnek, új vállalkozások és befektetések megjelenésével.

A széleskörű, de precíz tájékoztatás az átalakítás folyamatáról kulcsfontosságú és tisztázhatja a reális veszélyeket és lehetőségeket az átalakítás kapcsán.

Lakossági fórumainkon résztvevőinek nagy része vagy az átalakításban közvetlen érintettek, vagy a térségi folyamatokkal alapvetően tisztában lévő, önkormányzati képviselők, stb. voltak, valószínűleg ebből is következett, hogy ők elsősorban nem a térség tömeges munkanélküliségétől tartanak, hanem sokkal inkább az erőmű hulladékégetésének környezeti hatásaitól, az ezzel kapcsolatos tájékoztatás hiányától. A gazdasági és társadalmi kihívást a résztvevők szerint sokkal inkább az erőmű munkavállalóinak jövőjének kérdése okozza és az ezzel kapcsolatos nagyfokú bizonytalanság, illetve, hogy amennyiben az energia átmenet a térségi gazdaság visszaesésével jár majd, az a fiatalabb generáció elvándorlásához vezet, mellyel már jelenleg is küzd a környék.

Hogyan látják ezt a környékbeli településeken?

Az egyik gyöngyösi civilvel készített interjú során elhangzott:

„Az átalakítás jelentősége nem abban van, hogy az erőműnek mi lesz a sorsa, mivel jelentősége amúgy is halványul, inkább abban, hogy a térség képes lesz-e a zöld átmenetre”

A Visontától 10 km-re található Gyöngyös az erőmű térségének legnagyobb települése, Gyöngyös járás központja, amely kiemelt szerepet tölt be a Heves megye és a környék gazdaságában, igyekszik stratégiái, fejlesztései során a gazdasági előnyök mellett a környezeti, társadalmi és klímavédelmi szempontokat is figyelembe venni. Bár Heves megye gazdasága jelenleg elsősorban a feldolgozóiparra, ezen belül is a gépiparra épül, a jövőben szeretnének a Mátra közelségét kihasználva a turizmust is fejleszteni, illetve lehetőség szerint tevékenységeikben a zöld gazdaságra való átalakítást előtérbe helyezni. A városvezetés tervei között szerepel, a település termálvíz adottságait kihasználva geotermikus alapú áramtermelő rendszer telepítése, melynek megvalósításához 2021-ben Európai Unió fejlesztési forrást is nyertek.

A városvezetéssel készített interjú elhangzott, hogy kiemelten fontosnak tartják, hogy az erőmű átalakítása és Gyöngyös fejlesztése egymással összehangolva történjen, hogy a folyamatban lévő és jövőben induló projektek egy irányba haladva közös célt szolgáljanak, egymást erősítve a térség fenntartható fejlődését szolgálva.

Amennyiben Gyöngyös, mint térségi központ geotermikus energiaforrások kihasználásán alapuló tervei és az erőmű átalakítási projektjei összehangolva, a szinergiákat kihasználva fejlődnek abból az egész térség profitálhat.

A zöldgazdaság élénkítését célzó intézkedésekre lehetőséget nyújthat gyöngyösi ipari park bővítését célzó projekt, mellyel 5,4 hektárnyi új ipari terület kerül kialakításra.¹⁵ Az ide betelepülő cégek munkaerő felvevő piaca lehet a lignit kivezetés miatt munkájukat esetleg elvesztő erőmű és a kapcsolódó vállalkozások által foglalkoztatottak számára is.

A Mátrai Erőműhöz közelebbi fekvésű, az átalakításban ezáltal a lakosságot érintve jobban érintett települések kapcsán elsősorban az átalakítás során végzett eddigi minimális konzultáció jelent meg problémaként és az, hogy nem érzik magukat kielégítően tájékoztatva az átalakítás technológiai részleteiről. A kéntelenítő üzembe helyezése óta a környezeti terhelés jelentősen csökkent javítva ezzel a környékbeli lakosok életminőségét és egészségét. Visszajelzések alapján az átalakítás folyamatából kihagyott környékbeli települések és az elsőciklusos települési vezetők prioritásai sok bizonytalanságot jelentenek a települések jövőjére és együttműködésére nézve.

A környező települések, és különösen az iparúzési adóban érintett települések bevonása az átalakítási folyamatba kulcskérdés és a település vezetőinek megfelelő tájékoztatása és visszajelzések beépítése nélkül az érintett lakosság nagy hányada nem tudja magát képviseltetni az átalakításban.

15. „Hamarosan újabb ipari területekkel bővül Gyöngyös” Letöltve: 2021.11.20.
<https://gyongyos.hu/hamarosan-ujabb-ipari-teruletekkel-bovul-gyongyos/>

HOGYAN ÉRINTI AZ ÁTALAKÍTÁS A MÁTRAI ERŐMŰHÖZ KAPCSOLÓDÓ DOLGOZÓKAT?

A Mátrai Erőmű vállalata jelenleg körülbelül 2100 munkavállalót foglalkoztat. A 2100 főbe a visontai telephely mellett beletartozik a bükkábrányi telephely körülbelül 400 dolgozója is.

A lignitblokkok bezárása és a bányászat vége a jelenlegi dolgozókat mindenképp érinteni fogja, jövőjük kapcsán több kérdés is felmerül:

Továbbra is tudja őket foglalkoztatni az erőmű?

Kapnak segítséget, ha el kell hagyniuk jelenlegi munkahelyüket?

Amennyiben az erőműnél maradhatnak, szükség lesz átképzésükre?

Kapnak bármilyen további támogatást?

Mikor tudnak meg konkrétumot, ütemtervet?

Az erőmű vezetésével készített interjú során elhangzott, hogy az elsődleges cél számukra, hogy a munkavállalók nagy részét a lignitkivezetés után is foglalkoztatni tudja az erőmű. A dolgozók átlagéletkora viszonylag magas, az erőmű szerint 2025-ig több mint 500 dolgozó nyugdíjba vonul, így a fennmaradó 1500 munkavállaló sorsát kell elsősorban kezelniük. Az erőmű belső humánerőforrás-felmérése szerint körülbelül 1200 munkavállalót lesz képes foglalkoztatni jelenlegi átalakítási tervével – a menedzsmenttel, az új technológiákkal, bányarekultivációval, karbantartási munkálatokkal. Ezzel jelenleg körülbelül 250-300 olyan munkavállaló marad, akinek jövője kérdéses, és akiket lehetséges, hogy nem lesz képes tovább foglalkoztatni az erőmű. Terveik szerint legkésőbb 2023-ig döntenek, hogy mi lesz ezen dolgozók sorsa, illetve, hogy tudják őket támogatni.

A gáz-, biomassza/RDF, és a naperőművek mindenképp igényelni fognak további humán erőforrást, viszont, emellett, a bányabezárások után az erőműnek kell gondoskodni a területek kármentesítéséről, rekultivációjáról, amihez szintén hasznosítható a már meglévő munkaerő állomány.

Egyértelmű azonban, hogy a Mátrai Erőmű lignitkivezetési utáni tevékenységei feltehetően kevésbé lesznek munkaerő igényesek, mint a jelenlegi, főleg bányászati tevékenységre és a lignitblokkok üzemeltetésére épülő modell.

A munkavállalóknak van egy olyan prekonceptiójuk, hogy 2025 után is erőművi vagy bányaterületeken (új technológiák, rekultiválás) fognak dolgozni, viszont egyértelmű, hogy ezek a területek nem lesznek képesek mindenkit foglalkoztatni. Ennek pszichés vonatkozásai is lesznek, illetve az erőműnek minél hamarabb konkrét tervekre van szüksége, hogy az ipari parkjában, vagy az vállalaton belül milyen további tevékenységekre kíván fókuszálni.

„Teljesen mindegy, hogy alakul, csak a munkahelyem ne szűnjön meg! Harmincegy éve dolgozok és szeretem.”
– *kérdőív kitöltőnk*

Az átképzések kérdése és lehetőségek a munkaerő piacon

Az átképzések kérdése mind a meglévő és várhatóan 2025 után is a vállalatnál maradó, mind azt a körülbelül 300 dolgozót érinteni fogja, amelynek további foglalkoztatása egyelőre kérdéses.

Az erőműnél dolgozók képzettségüket, munkahelyüket nézve sokszínű képet mutatnak, felsőfokú szakképzettségű mérnököktől kezdve a szakképesítést nem igénylő, alap-középfokú betanított munkaerőig változó. Annak felmérésekor, hogy a szeszes létesítmények bezárása után a meglévő munkaerőnek milyen lehetőségei vannak a munkaerőpiacon, a különböző képzettségű emberek lehetőségeit szakterületeik szerint, munkavállalóként szükséges megvizsgálni. Mivel különösen a bányászati szakmakultúra specifikus, közvetlenül más területeken csak korlátozottan hasznosítható, ezeknek a dolgozóknak meglévő tudásukra építő átképzése mindenképp szükséges lesz. Azok a dolgozók, akik viszonylag rugalmatlan képesítésekkel rendelkeznek, tehát tevékenységük mindenképp a szén-szektorra specializálódott pl. szénbányászok, bányamérnökök, az átképzés folya-

mata valószínűleg nagyobb erőforrásokat fog igényelni, mind a dolgozó, mind a támogató szerv részéről, mint azoknál a munkaköröknél, akik más szektorokban is viszonylag könnyen hasznosítható tudással rendelkeznek pl. gazdasági/adminisztratív munkatársak, betanított fizikai dolgozók. Fórumunk egyik visontai bányában résztvevőjétől elhangzott, hogy mivel évtizedek óta az erőmű foglalkoztatja, a bányagépek kezeléséhez olyan specifikus tudása van, amely más szektorokban, vállalatoknál nagyon korlátozottan hasznosítható.

Az átképzések kérdésében a fórum résztvevői azon az állásponton voltak, hogy a hangsúly mindenképp a továbbképzésen legyen, ugyanis „a dolgozók meglévő tudásbázisát bűn lenne elpazarolni”. Felhívták még a figyelmet az átképzések tekintetében arra, hogy kulcskérdés lesz, hogy az átképzéseket támogatja-e az állam vagy az erőmű, ugyanis ez a munkavállalók számára jelentős költséget jelentene, amennyiben saját forrásból kellene finanszírozniuk.

„Remélem a környezet védelmében történő átalakítás miatt nem mennek tönkre emberek és családok, nem csalódnak, hanem új lehetőséget látnak majd. Remélem ehhez kapnak kellő segítséget, mutatnak nekik új perspektívákat.”

Az átképzések pénzügyi támogatására lehetőséget kínál egyrészt az Európai Unió Igazságos Átmenet alapja, melynek egyik fő célja a munkaerő piaci átmenet biztosítása, illetve az erőmű átalakítását célzó LIFE-IP North-HU-Trans projekt, mellyel komplex képzési

programok kerülnek kidolgozásra az erőmű munkavállalói számára.

A kérdőíves felmérés szöveges válaszolói között az óvatos és bíráló hangok is megjelentek az átképzési programok és forráselosztások kapcsán:

„Igazságos átmenet: a munkavégzése ellehetetlenítése, a dolgozók megalázása, sárba tiprása. Csak azért, hogy mindenki önként felmondjon, így megspórolva a végkielégítésre szánt pénzeket. EU-s pénzek megtartása. Bányászok húsát lerágta a munkáltató, most a csontokat az utcára dobja...”

„Az EU-s támogatásokból ezek a nyomorult sorsúak egy fillért sem fognak látni, majd átképzik őket napelem törülgetőnek vagy jobb esetben virágkötőnek és mehetnek munkanélküli segélyért.”

Az átalakítás miatt esetlegesen elbocsájtásra ítélt dolgozók méltányos munkaerő piaci átmenete csak akkor valósulhat meg, amennyiben olyan szakmákra kerülnek átképzésre, amelyre a környéken kereslet van, a környékbeli vállalatok foglalkoztatni tudják őket, illetve az újonnan megjelenő gazdasági területeken, letelepedő vállalkozásoknál, el tudnak helyezkedni. A továbbképzéseknek/átképzéseknek minél korábban meg kell kezdődnie ahhoz, hogy 2025 után már felkészültek legyenek a dolgozók az átállásra, ehhez pedig szükséges az, hogy minél korábban nyilvánosságra kerüljön az erőmű beruházásainak ütemezése és ipari parkjának fejlesztési tervei.

A kérdőívünk egyik kérdése arra vonatkozott, hogy mit gondolnak a kitöltők, az erőmű dolgozóinak milyen lehetőségeik vannak a munkaerőpiacon az átalakítás után.

A válaszadók legnagyobb hányada úgy látja a legjobb megoldás, ha továbbra is az erőműnél vállalhatnak munkát (230 válasz), vagy átképzéssel a Mátrai Erőműn belül, vagy annak ipari parkján belül találnak munkára (222 válasz).

Az ezt követő legtöbb szavazat az átképzéssel más területeken történő elhelyezkedésre (140 válasz), helyi nagyvállalatoknál történő elhelyezkedésre érkezett (130 szavazat). A szektorokat vizsgálva a válaszadók 22%-a látja úgy, hogy a megújuló energia iparban is lehetőségük lenne a munkavállalásra. A saját vállalkozás alapítása (47 válasz) a legkevésbé jelölt kategória, de így is magasnak mondható a vélhetően munkájukat elveszítő szocio-demográfiai jellemzőivel összevetve. A kis és középvállalkozásoknál való elhelyezkedésben a válaszadók 19%-a lát lehetőséget.

Érdekes továbbá, hogy a válaszadók 22-25%-a az elvándorlást az ország másik térségébe (105 válasz) és az elvándorlást külföldre (94 válasz) jelölte meg, amely igen jelentős, különösen,

ha figyelembe vesszük a munkájukat elveszítők idős korát és a helyi identitás fontosságát és egyes települési szociálpolitikákat.

Milyen lehetőségei lesznek az erőműhöz kapcsolódó dolgozóknak?

Az interjúk során előkerült Gyöngyös városának szociálpolitikája, amely programok az elmúlt évtizedekben szociális lakhatáson keresztül segítették a dolgozók letelepedését és lakásvásárlását. Az itt kedvezményes áron megvásárolt lakások helyhez is kötik a korábbi és jelenlegi munkavállalók családjait, mivel Magyarország más nagyvárosi területein lakás hiányában alacsonyabb élet-színvonal várhat rájuk.

Bizonytalanságot okozó tényezők és lehetséges konfliktusok

A kutatás interjúi alatt felmerültek olyan lehetséges kihívások a dolgozók jövőjére nézve, mint a létbizonytalanságból adódó pszichés hatások. Az erőmű által foglalkoztatottak között sokan az egész életükben a társaságnál dolgoztak, szakmájuk igen specifikus más területeken korlátozottan hasznosítható. A bányászati tevékenységet végző dolgozók munkavégzésére jellemző a kültéri jelleg, így elhelyezésük, átképzésük során szükséges figyelembe venni azt is, hogy milyen munkát éreznének a jövőben testhezállónak, elkerülve ezzel a mentális terhet, amit már az átalakítás a lignitkivezetés is jelent számukra. Kérdés, hogy szakmájukban, identitásukban is kötődő bányászoknak lesz-e lehetőség egy hasonló, a helyi közösségben is nagy tiszteletnek örvendő munkahely megtalálására, amit az anyagi szempontok mellett, a korábbiakhoz hasonlóan hivatásuknak is érezhetnek.

Amennyiben a térség és az erőmű képes lesz a zöld átállítására, az a dolgozók számára is olyan gazdasági területet jelenthetne, amihez lehetnek kapcsolódni, identitásukban kötődni, ami talán segíthet a lignitkivezetés okozta pszichés akadályok leküzdésében. A jelenlegi átalakítási tervek szerinti gáz- és hulladékhasznosítás nem feltétlen olyan irány, amihez tudnak majd kapcsolódni a dolgozók.

A természeti erőforrás a helyiek körében nem csupán gazdasági és megélhetési elemként jelenik meg, hanem az ehhez kapcsolódó kulturális kötődés közösségépítő hatás is fontos szerepet tölt be¹⁶. A bányászat kulturális és közösségépítő erejét is mutatja, hogy

16. Győri Kata, *Az igazságos energiaátmenet a szénrégiókban*, Energiaklub, 2020
<https://energiaklub.hu/tanulmany/az-igazsagos-energiaatmenet-a-szenregiokban-4815>

„Sajnálom az erőművet. Harminc évet dolgoztam itt, de a lényeg a tisztább levegő, és olcsóbb üzemeltetés.”

A jelenlegi a dolgozók körében tapasztalható bizonytalan légkör kezelésére és az erőműbe vetett bizalom kiépítésére mihamarabb konkrét jövőképet, útitervet kell, hogy kapjanak a dolgozók sorsukra vonatkozóan.

A fórumainkon is beszélgettünk a dolgozók sorsáról. A résztvevők úgy látták, a munkavállalók bizonytalanságának kezeléséhez az erőműnek minél hamarabb szükséges kiállnia konkrétumokkal arra vonatkozóan, hogy kik maradhatnak biztosan, illetve kiknek nem lesz maradásuk 2025 után. Az erőműnél dolgozó résztvevők úgy érzik, a jelenlegi bizonytalanság a munkahelyi légkörre sincs jó hatással.

A szakszervezeti interjú során felmerült, hogy a bányászok közötti légkör nagyon feszült jelenleg. Azok se nyugodtak, akiknek a szakszervezeti vezetők szerint megmarad a munkája, mivel nincsenek még biztos információk birtokában. Mások pedig arra várnak, hogy elküldjék őket a munkahelyükről és megkapják a végkielégítést, azonban a szakszervezet szkeptikus ezzel kapcsolatban. A feszültséget tovább fokozhatja, hogy a dolgozók magánúton,

különböző tanfolyamokra, oktatásra járnak, és ezt hangoztatják is egymás előtt. Arra következtethetünk, hogy az átalakítással kapcsolatos bizonytalanságok hozzák létre ezt a feszült belső versenyt.

Az átképzésnek és az erre való felkészülésnek nem magánúton és saját teherre kéne végbe mennie, rombolva a munkavállalók közötti kapcsolatokat, ebben mindenképp szükség van a munkáltató, ez esetben az erőmű támogatására azért, hogy a dolgozók munkaerő piaci átmenete méltányos legyen. Fontos továbbá, hogy a szakszervezet elmondása szerint az átképzésre nyitottak az erőmű és a bányák munkavállalói, amennyiben megfelelő információ birtokában vannak, illetve világos ütemtervet és információt kapnak jövőbeli keretüket és munkavégzésüket érintő kérdéseket illetően.

„Sajnálom azokat az embereket, akik harminc-harmincöt évet lehúztak a bányában, négy műszakban és nem volt rálátásuk arra, hogy más munkahelyen milyen lehet dolgozni, amellet, hogy jó fizetésük van. Akik ilyen hosszú ideje ott dolgoznak, el kellene engedni nyugdíjba. Ők idősek és nagyon nehezen állnák meg a helyüket egy új munkahelyen.”- kérdőív kiltöltőnk

A szakszervezeti interjún sarkos pont volt a bértárgyalások és végkielégítések kérdése. A bértárgyalások akadozása fokozatosan növelte a feszültséget a tárgyalásban érdekelt felek között. A szakszervezeti vélemény szerint, bár a kollektív szerződést nem sértette meg a munkaadó a munkarend megváltoztatásával, a rendszer átalakítása a gyakorlatban jelentősen több munkához vezetett, és ezt tovább tetézte a 30%-os pótlékcsökkentés. Értetlenségüket fejezték ki továbbá, hogy miért csökkentette a vállalat a dolgozók juttatásait pár évvel a lignit kivezetése előtt, mikor a jövő egyébként is bizonytalan a dolgozók körében.

A dolgozók magas átlagéletkorából adódóan minden bizonnyal lesz olyan dolgozó, aki ugyan 2025-ig még nem éri el a nyugdíjkorhatárt, de 50-60 évesen – főleg, ha eddigi munkaadója kizárólag az erőmű volt – korából adódóan nem feltétlen lesz motivált egy teljesen új szakma elsajátítására, arra a pár

évre, amíg nyugdíjba vonul. Mivel a szénbányászatban dolgozók munkavégzésük jellegéből adódóan közvetlenül érintkeznek a lignitkitermelés során keletkező szénporral, egészségügyi szempontból különösen kitétek a bányászat során keletkező szállópor koncentrációnak. Amennyiben a bányászokat az erőmű nem lesz képes tovább foglalkoztatni a jövőben munkaerő piaci lehetőségeiket korlátozhatja leromlott egészségügyi állapotuk is.

A szakszervezeti interjú során elhangzott javaslatok szerint különösen fontos lenne a szakmai nyugdíj visszaállítása állami szinten, illetve nemzetközi jó példák alapján, a nyugdíj közeli munkavállalók fizetett szabadságot kaphatnának a nyugdíjkorhatár eléréséig. Ezekben az esetben felmerül a korai nyugdíjazás kérdése is, mely megoldhatná az idős dolgozók sorsát, azonban az erőmű vezetésének elmondása szerint, ezzel a támogatási formával egyelőre nem terveznek.

„Az idősebb és a munkahelyen elhasználódott, egészségileg tönkrement bányászoknak előnyugdíjat vagy valamilyen bányász nyugdíjat tessék visszaállítani!” - kérdőív kitöltőnk

A kérdőíves felmérésünk egyik következtetése volt, hogy a munkájuk és vállalkozásuk által érintettek alapvetően többre értékelik lignitkivezetéssel járó egészségügyi hasznokat, mint jelenlegi gazdasági hozadékát. Ezzel némileg ellentmond, feltehetően közvetlen anyagi érintettségükből adódóan, hogy az átlagnál kevésbé támogatják, hogy az erőmű már nem fog lignitet használni. Fontos lenne a dolgozók érzékenyítése a környezetvédelem iránt, figyelemfelhívás a lignitkivezetés járulékos előnyeire, környezetvédelmi hasznaira, illetve, hogy mit kell tudniuk az új technológiákról, amire az erőmű átállása megtörténik a jövőben.

A projekt fórumain elhangzott, hogy a dolgozók megfelelő képvisellete szükséges, mivel a problémák, kihívások kezelése jóval egyszerűbb, ha a munkavállalók tömegeit érintő kérdéseket az érdekképviseltek kollektíven továbbítanak a felelős szervek felé. Emellett az erőmű vezetésének azt javasolják, jelöljenek ki egy felelőst a

vállalaton belül, aki biztosítja, hogy az átállás törvényesen történik, és akihez a dolgozók közvetlenül fordulhatnak probléma esetén.

A kulcs a dolgozók és érdekképviseltek érdemi bevonásán, tárgyalásokban és a beruházásokban van – került elő a szakszervezeti interjú. A szakszervezet szerint elfogadják a kollégák, hogy vége van a szenes időknek, leginkább a klímaváltozás és környezet-szennyezés miatt, azonban elvárják, hogy az átalakításban érintetteket megfelelően kompenzálják, informálják, mivel közülük jó néhányan húsz-harminc évet dolgoztak lojálisan az erőműnél, ami miatt egészségük erősen leromlott állapotban van.

INFORMÁLTSÁG ÉS RÉSZVÉTELI LEHETŐSÉGEK A MÁTRAI ERŐMŰ ÁTALAKÍTÁSÁBAN

Hogyan jelenik meg a Mátrai Erőmű a sajtóban?

A következő elemzés a 2019 és 2022 között az országos és helyi online sajtó Mátrai Erőművel kapcsolatos híreit foglalja össze. A korábban ismertetett és a tanulmány későbbi részeiben bemutatott, a tájékoztatás, illetve az átalakításban való részvételre vonatkozó kérdőíves kutatás eredményei alapján is látszik a helyi és országos sajtóorgánumok jelentős szerepe az átalakítással összefüggő információszerezésben. Fontos látni tehát, hogy honnan és milyen jellegű információk elérhetők, és a megjelenő hírek milyen témák mentén formálhatják a közvéleményt.

54 kormányközeli országos és helyi sajtótermék és véleményvezér Facebook oldalának bejegyzései alapján 2019. január 1. - 2021. január 31. között, a témák mennyiségi eloszlása, átlagos megosztások és kommentek alapján a legfontosabb eredmények a következők:

- A *'zöld korszerűsítés'* témája, azaz a Mátrai Erőmű átalakításáról, korszerűsítéséről hírt adó bejegyzések - széntechológia kivezetése, az erőmű környezetbarátabbá tétele - magasan vezetnek az összes bejegyzés 27%-ával.
- Az *'ellenzék, a civilek és a sajtó által megfogalmazott kritikák'*, a *'környezeti károk'* (gázszivárgás/vízszennyezés) illetve a *'szolgálati közlemények és érdekességek'* nagyjából azonos mennyiségben szerepelnek a bejegyzésekben (hozzávetőlegesen 15%-ban).
- Mind átlagos megosztást, mind átlagos komment számot tekintve a *'baloldal eladta'* téma vezet magasan, tehát olyan bejegyzések, amik az erőmű külföldi felvásárlását jegyzik. Az átlagos kommentek száma az *'ellenzék, a civilek és a sajtó által megfogalmazott kritikák'* témájánál is megugrik a többi témához képest, tehát olyan bejegyzéseknél, amik kritikákat fogalmaznak meg az erőmű adásvételével, korszerűsítésével, működési engedélyének meghosszabbításával kapcsolatban ellenzéki szereplők, civilek és a sajtó részéről.

A sajtótermékeket tekintve a *Heol.hu* vezet magasan a bejegyzések mennyiségét illetően, amelyeknek jelentős részét az erőművel kapcsolatos 'szolgálati közlemények' illetve a 'zöld korszerűsítés' témája teszi ki. Az átlagos megosztásokat vizsgálva szembetűnő, hogy a *Számok* bejegyzései magasan vezetnek (bejegyzéseik közel 90%-a a 'baloldal eladta' témájában íródott), míg a többi sajtótermék bejegyzéseinek átlagos megosztása aránylag alacsony.

A helyi Kékes Online¹⁷ hírportál igyekszik a helyi közvéleményt megnyugtatni arról, hogy az erőművet nem zárják be, a munkahelyek nem szűnnek meg. A hírportál nem elemzéseket tesz közzé, hanem kormánytagok, helyi országgyűlési képviselő és az erőmű vezetőinek nyilatkozatait idézi. Láthatóan megbízik a döntéshozóktól érkező megnyugtató üzenetekben. Az országos lapokkal ellentétben részletesen beszámol a kormánytagok helyszíni megbeszéléséről, amely során a munkahelymegőrzés és az átképzések mellett kiemeli a bányászati szakmakultúra megőrzését is. A víztározó és a levegő szennyezése kapcsán azt hangsúlyozza, hogy nem állt fenn veszély a dolgozók és a helyi lakók egészségére nézve. Feltűnő viszont, hogy nem ta-

láltunk olyan riportot, amelyben az erőmű dolgozóit vagy a helyi lakókat megszólaltatta volna.

Fontos információs forrás a helyiek számára Horváth László országgyűlési képviselő honlapja és Facebook oldala. Rövid közösségi média posztjaiban a bizalmat és a biztonságot hangsúlyozza és majdnem minden posztjában szerepelnek ezek a kulcsszavak. A képviselő Mátrai Erőművel kapcsolatos posztjaiban elsősorban azt az üzenetet igyekeznek erősíteni, hogy a jelenlegi kormány célja az erőmű bezárása helyett annak modernizálása, a munkavállalók jövőjének védelme.

A közszereplők és a sajtó sokszor félreérthetően használják a Mátrai Erőmű nevét, és egyedül a szenes blokkokat értik alatta. Jó példa erre Áder János, még köztársasági elnök tisztségében tett kijelentése: „Bezárjuk az utolsó nagy szénerőművet, a Mátrai Hőerőművet”. Ezt a Köztársasági Elnöki Hivatal gyorsan helyesbítette a következőképpen: „...az erőművi szénégetést befejezzük. De nem jelenti azt, hogy a gyöngyösi embereknek munkát adó vállalat megszűnik létezni.”, és a helyi országgyűlési képviselő, valamint a helyi sajtó (*kekesonline.hu*, *egri-ugyek.hu* és a Gyöngyös TV) is igyekezett tisztázni. Az ellenzéki politikai vezetőknek

17. <https://kekesonline.hu/>

a széntüzelésű blokkok bezárásáról szóló kijelentéseit is gyakran a teljes erőmű bezárására vonatkozó szándéknak értelmezi a média.

Projektünk során szemléztük továbbá a 2019 és 2022 között az országos független sajtó Mátrai Erőművel kapcsolatos híreit.

A körvonalazódott számos témakör közül a leggyakoribb témák a következők voltak:

- tulajdonosváltás, az MVM Zrt. Erőmű megvásárlása körüli korrupciógyanú (transzparencia hiánya, adatok titkosítása),
- ráfizetés az állam számára az erőmű MVM Zrt. többségi tulajdonba kerülésével,
- a szenes blokkok bezárásának ideje körüli bizonytalanságok (2025 vagy 2030?),
- az erőmű munkahelyeinek megtartása,
- technológiai-fenntarthatósági kérdések (milyen technológia váltja majd fel a lignitalapút – gáz, biogáz, hulladék, nap, hidrogén),
- a technológiaváltás csökkenteni fogja a foglalkoztatási szintet (a biogáz, napenergia, gáz alapú technológia nem igényel annyi munkaerőt),
- az erőmű környezetszennyezése és esetleges egészségkárosító hatásai.

Az összes vizsgált országos és helyi forrás alapján időrendben elsősorban az erőműhöz kötődő események (szennyezés, tulajdonosváltás, kormányzati sajtóközlemények az átalakításról, helyszíni sajtóbejárás, konferencia/lakossági fórum) határozták meg, hogy egy adott időpontban a sajtó melyik témával foglalkozott leginkább. A konferenciák és a sajtóbejárás fontos információforrást jelentettek: ezen eseményeket követően több és részletesebb, információgazdagabb cikkek jelentek meg, a 2021 októberében, Egerben megrendezett „A szénkivezetés szükségességéről a Mátrában” konferencia¹⁸. után lehetett olvasni a helyi sajtóban 500 fős konkrét célszámot az erőműben dolgozók és bányászok átképzéséről. A sajtóbejárás pedig lehetőséget adott az újságírók számára a munkavállalók¹⁹ és a helyi lakók véleményének megkérdezésére²⁰ is.

Az országos és a helyi sajtó feltűnően keveset foglalkozott a helyiek és az erőmű dolgozóinak véleményével, aggodalmaival. Részletesen, számos cikk tárgyalta az őket érintő témákat, de kevés újságíró vállalkozott helyi riportra, interjúkra: a sajtóbejárás mellett a

szennyezés alkalmával keresték meg a helyieket²¹. Még kevesebb interjú²² készült az erőmű vezetőivel. Az országos hírportálok jóval többet foglalkoztak a teljes lakosságot, az adófizetőket érintő kérdésekkel (aránytalannak tartott vételár, adatok titkosítása, a veszteséges működés okai), míg a helyi lapok jellemzően a technológiováltásról cikkeztek sokat, optimista hangvétellel.

Összességében a megvizsgált cikkek alapján kirajzolódik a tulajdonosi háttér fontossága a témaválasztásban vagy hiányában, és a megjelenő témák hangvételében. Tulajdonosi háttértől függetlenül, az erőmű átalakításának technológiai kérdései, környezeti károkra való reflexió mindenhol megjelent.

Látható az is, hogy a technológiováltás és az átalakítást övező jelentősebb kérdések a legtöbb szereplő számára homályosak, még a média számára is, így sok a hirtelen tett kijelentés féleértelmezéséből születő hír, melyek nem fedik a valóságot. Mindez precíz, nyíltabb és átláthatóbb kommunikációval megelőzhető.

18. „Konferencia A Szénkivezetés Szükségességéről A Mátrában” Letöltve: 2022.02.22. [link](#)

19. „Tovább füstölöghet a Mátrai Erőmű” Letöltve: 2022.01.13. [link](#)

20. „A Mátrai Erőmű bányászai nyugodtabbak, mióta nem Mészáros Lőrinc a tulaj” 2022.02.10. [link](#)

21. „Nem mondják el az igazságot, hogy járunk be, de itt mérgeznek meg minket” Letöltve: 2021.01.16. <https://g7.hu/elet/20191122/nem-mondjak-el-az-igazsagot-hogy-jarunk-be-de-itt-mergeznek-meg-minket/>

Elégséges a Mátrai Erőmű átalakításáról történő tájékoztatás?

A Magyar Kormány az erőmű jövőjével kapcsolatos bizonytalanságokra válaszolva 2021 februárjában bejelentette²³, hogy az állami tulajdonba került Mátrai Erőmű nem zár be, hanem az elavult lignittechnológia helyett korszerűbb és alacsonyabb kibocsátású energia-termelésre áll át és az átmenet során prioritásként kezeli a munkahelyek és a térség gazdaságának védelmét.

A közleményében a Kormány hangsúlyozta, hogy az erőmű térségének méltányos átmenetét a 60%-ban vissza nem térítendő Európai Uniós finanszírozású 5,2 milliárd forint összköltségvetésű 9 éves „LIFE-IP North-HU-Trans” projekt-²⁴ igyekeznek erősíteni. Az program főbb tevékenységei az erőmű és a hozzá kapcsolódó vállalkozások dolgozóinak átképzése, vállalatok piaci helyzetének, tevékenységük diverzifikációjának elősegítése, valamint a bányaterületek rekultivációjának, energiahatékonysági tevékenységeinek, és a regionális zöld közlekedési megoldások népszerűsítésének támogatása. Míg a LIFE projekt költségvetése jelentősnek tűnhet, ez elsősorban a térség méltányos átmenetét segíti elő, az egyes technológiai beruházások, rekultivációs tevékenységek költségeit

nem fedezi, mely jelentős költségekkel fog járni az állami tulajdonban lévő MVM Zrt. számára. A technológiai átalakítás finanszírozásához szükség lesz Európai Uniós forrásokra, pl. az EU Modernizációs Alapjára, kvótakereskedelemből származó bevételekre, kiegészítve akár állami forrásokkal. Mindez az EU célkitűzéseivel igazodik és elősegíti a Zöldebb Európa célkitűzés és az Igazságos Átmenet célkitűzések megvalósulását.

A COAL-OUT projekt kutatása során készített interjúk felmérés során több interjúalany is megerősítette azt a narratívát, hogy abban az időben, amikor az erőmű német tulajdonban volt sokkal nyíltabb kommunikációt folytatott a társaság a jelenleginél, nagyobb rálátást engedtek működésükre; az erőmű látogatására nyílt napokon volt lehetőség, melyre forgató stábot is beengedtek. A látogatási lehetőségek és alapvetően az átlátható információ és kommunikáció egyre inkább elmaradt a német tulajdonosok távozásával, ezzel együtt egy időre pedig az informális kommunikációs csatornák is bedugultak: az ott dolgozó emberek sem mertek már belső információt megosztani, állásukat féltve.

22. „Elkezdődött a Mátrában a jövő építése” Letöltve: 2021.12.20.

www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2021/12/elkezdodott-a-matraban-a-jovo-epitese

23. „Elkezdődött a Mátrai Erőmű átalakítása, a munkahelyek nincsenek veszélyben” Letöltve: 2022.01.10.

<https://kormany.hu/hirek/elkezdodott-a-matrai-eromu-atalakitasa-a-munkahelyek-nincsenek-veszelyben>

24. LIFE-IP North-HU-Trans <https://igazsagosatmenet.eu>

Az erőmű vezetésével készített interjúnk alapján új tulajdonosként, az MVM Zrt. igyekszik nagyobb hangsúlyt fektetni a megfelelő kommunikációra, így az erőmű átalakítás tervének alakulásával párhuzamosan elkezdtek az érintett felek tájékoztatását, ezen belül is a környékbeli önkormányzatokkal, településvezetőkkel történő kapcsolatfelvételt, a dolgozók tájékoztatását, a kapcsolódó vállalkozások bevonását a folyamatba.

A közösségi média erejét felhasználva a MVM Mátra Energia Zrt. Facebook oldalán aktív kommunikáció folyik, melynek célja elsősorban a vállalaton kívüli kommunikáció. Szó van ezen a felületen bányászati technológiákról, az átalakításokról, aktualitásokról, rendezvényekről.

Továbbra is felröppenek álhírek főleg a közösségi médiában arról, hogy az 'Erőmű bezár', ami ugyan alaptalan, de az üzenet egyszerűsége miatt könnyen rögzül a helyiekben. Pont emiatt lenne szükség olyan egyértelmű, egyszerű üzenetekkel erősíteni a lakosságban az erőmű jövőjére vonatkozó terveket, hogy az ehhez hasonló tévhiteket és a folyamattal kapcsolatos féltelmeket kezeljék.

Az erőmű vezetése úgy látja, hogy az önkormányzatok esetében szerencsés-

sebb és feltehetően hatékonyabb a személyes egyeztetés, ezért a környékbeli önkormányzatoknál a vezérigazgató személyesen tett látogatást. Az erőmű 2020-as tulajdonosváltásával új vezérigazgató került a pozícióba, a környékbeli települések vezetőinek tett személyes bemutatkozását összekötötte egy prezentációval, válaszolva az erőmű jövőképét és átalakítási terveit.

Az erőmű vezetésének elmondása szerint az erőmű menedzsment igyekszik a dolgozókat is tájékoztatni az átalakítással kapcsolatos változásokról, érintettséjükéről. Mivel a körülbelül 2100 dolgozóból mindössze 600 rendelkezik e-mail címmel, így egyik elsődleges kommunikációs csatornájuk a saját szerkesztésű nyomtatott hírlevelük, amely az erőműbe való belépéskor és egyéb helyeken is olvasható, elvihető. Miután az átalakítás terve véglegesedett, a társaságon belül elsőként elkezdtek arról dolgozóikat is közvetlenül tájékoztatni a társaságon belül, emellett a vállalatvezetők dolgozóikat 150 fős csoportokban igyekeznek bérmegállapodásokról, műszakváltozásokkal kapcsolatban közvetlenül, személyes formában tájékoztatni. A szakszervezettel készített interjú által azonban kissé árnyaltabb képet kaptunk a dolgozók tájékoztatá-

„*Senki nem tájékoztat senkit. Senki nem tud semmit. A dolgozók azt se tudják mi lesz egy hét múlva.*”
- *kérdőív kitöltőnk*

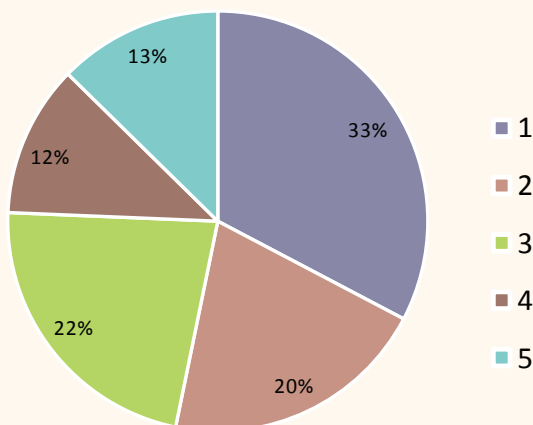
sával, a dolgozói légkörrel és az átalakításhoz fűződő bizonytalanságokkal kapcsolatban. A szakszervezeti képviselők megerősítették az erőmű korábbi vezetésével kapcsolatos nosztalgiaérzetet. Kiemelték, hogy az információk áramlása és a partneri viszony korábban jobban jelen volt. Ehhez kapcsolódóan a bértárgyalások is gördülékenyebben mentek. Jelenleg azonban az elkövetkezendő években, a nyugdíjkorhatár környékére kerülők rendezetlen helyzete, a bértárgyalások fokozatos akadozása és a pótlékok csökkenése, műszakok kedvezőtlenebbé válása miatt egyre nő a feszültség az erőmű vezetésé és a szakszervezeti vezetők között, illetve a dolgozók és képviselőik, a szakszervezeti vezetők között.

A kérdőíves felmérés eredményeképp a kutatás ideje alatt egyértelműen problémás kép látszik kirajzolódni az erőmű átalakításáról rendelkezésre álló információ kapcsán: A válaszadók 33%-a egyáltalán nem érzi magát jól informáltnak az átalakítás kapcsán, és további 20%-uk gondolja úgy, hogy nincs elég információ birtokában. A válaszadók mindössze 13%-a érzi magát maximálisan informáltnak.

Az informáltság érzetet mérő részt összevetve a válaszadók érintettségével láthatjuk, hogy leginkább azok a kitöltők érzik magukat jól informáltnak, akik tudományos munkát végeznek, illetve az erőmű átalakítását koordináló projektek résztvevői. A munkájukon vagy vállalkozásukon keresztül érintettek is jobban informáltak érzik magukat az átlagnál, közülük 57% elégedett a rendelkezésre álló információval, viszont 36% nem. A legkevésbé az erőműhöz közel élők és nem közvetlenül érintett kitöltők elégedettek, valamint azok, akik informális csatornákon keresztül (barátok, család, ismerősök) informálódnak.

Mennyire érzik magukat jól informáltnak a válaszadók az átalakításról?

- 1- Egyáltalán nem érzem magam jól informáltnak;
5- Teljesen jól informáltnak érzem magam

Mely csoportok, mely információs forrással elégedettek?

Leginkább, akik tudományos munkát végeznek/részt vesznek az erőműhöz kapcsolódó projekteken

Munkájuk/vállalkozásuk által érintettek átlagnál elégedettebbek

Legjobb információs forrásnak az erőművet vagy az ott dolgozóktól érkező tájékoztatást tekintik

Az erőmű közelében lakók és a témában nem közvetlen érintettek elégedettsége a legalacsonyabb

Legkevésbé az országos és helyi hírekkel elégedettek

Alacsony elégedettség a barátoktól/ismerősöktől származó információval

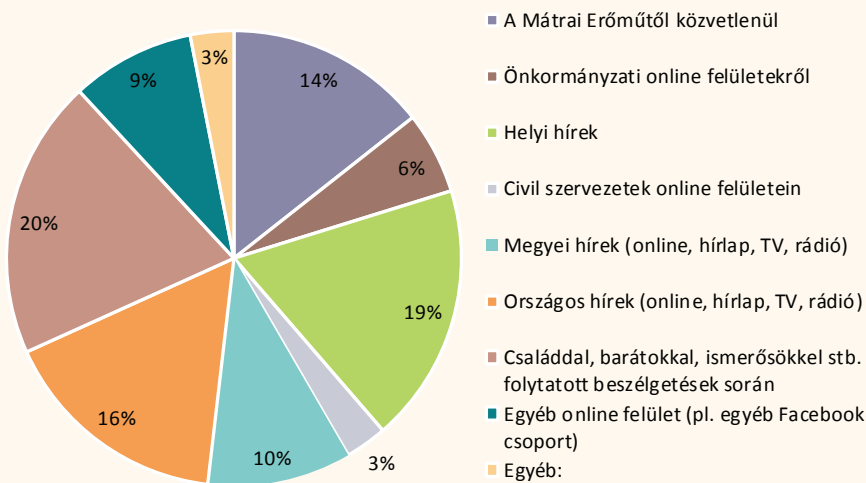
Az eredményből arra lehet következtetni, hogy feltehetően megkezdődött a Mátrai Erőmű belső kommunikációja a várható változásokról a dolgozók körében, amit az erőmű vezetése és kommunikációs vezetője is megerősített, viszont a tájékoztatás tovább fejlesztendő és szélesebb körben a lakosság tájékoztatását is meg kell kezdeni.

Fontos megjegyezni, hogy az informáltság érzete szubjektív és nem mutatja meg, hogy a válaszadók ténylegesen az átalakításról szóló adekvát információk birtokában vannak-e. A kérdőív, az átalakítás miatt fellépő félelmekre fókuszáló részében például, a kitöltők által megjelölt egyik sarkos félelem, a tömeges munkanélküliség nem feltétlenül azonosítható reális veszélyként az átalakítás kapcsán.

Kérdőívünk eredményei alapján a tájékozódás fő formális csatornáját a helyi (18%), illetve az országos hírek adják (16%), illetve 14%-uk jelölte meg tájékozódási forrásként a Mátrai Erőművet. A nem megfelelő tájékozottság mértéke abból adódhat, hogy a transzparens tájékoztatással rendelkező információs csatornák hiányában a válaszadók nagy arányban (20%) informálisan (is) tájékozódnak az átalakításról: családdal, barátokkal, ismerősökkel folytatott beszélgetések alapján.

A válaszadók összességében legkevésbé a helyi civil szervezetektől és önkormányzatoktól informálódnak, amelyre a helyi civil szféra hiánya és az önkormányzatok nem megfelelő szintű tájékozottsága is magyarázatot adhat. Itt fontos kiemelni a kutatás további tapasztalatát, azaz a helyi civil szerveződések általános hiányát, illetve az önkormányzati felek tájékoztatásának hiányát, ami magyarázata lehet a kitöltői informáltság alacsony fokának.

Honnan tájékozódik az Mátrai Erőmű átalakításáról?

A fórumokon résztvevőktől is megkérdeztük, hogy honnan tájékozódnak az erőmű körüli eseményekről és az átalakításról. A gyöngyösi rendezvényen résztvevők esetében elsősorban a közösségi média merült fel, mint információszerzési forrás, ezen belül is a Facebook és az MVM Mátra Zrt. oldala, de települési Facebook csoportok is meghatározóak az informálódásban, mint például a Megszó-lal Gyöngyös, Megszépül Gyöngyös Facebook oldalak is, melyek témája nem elsősorban az erőmű kérdése. A közösségi média mellett még Gyöngyös TV-ből, országos televíziós csatornákról, önkormányzati újságból tesznek szert információra. A karácsondi fórum résztvevői a témáról elsősorban internetes felületekről, (pl. Kormányinfóból, az erőmű Facebook oldaláról), helyi, megyei országos sajtóból, baráti körből és országos televízióból tájékozódnak. Kulcsfontosságú még az úgynevezett informálisan terjedő 'bányahíradó' szerepe, ami gyakorlatilag az erőmű és bányában dolgozók 'belső' információit jelenti, amit barátok, ismerősök között megosztanak, tehát hogy megbeszélik és továbbadják az információt.

A megrendezett fórumok egyik meghatározó eredménye, hogy kiderült, nagy bizonytalanságot okoz, hogy nincs megfelelő mennyiségű és minőségű információ az átalakítási tervekről. Ezáltal hiányzik a stabil jövőkép, ez pedig növelheti a térségben az elvándorlási hajlandóságot. Szükség lenne folyamatos kommunikációra arról, hogy milyen sikerrel, milyen ütemben történik majd a lignitkivezetés és az erőmű átalakítása.

A fórumok résztvevői szerint minden forrásra igaz, hogy az információnyújtás gyakoriságát növelni kell, emellett pedig hitelességi problémáik is vannak főleg közösségi média, de helyi vagy országos platformok esetében is, az ezekben vetett bizalom sokszor attól függ ki és hogyan kommunikálja.

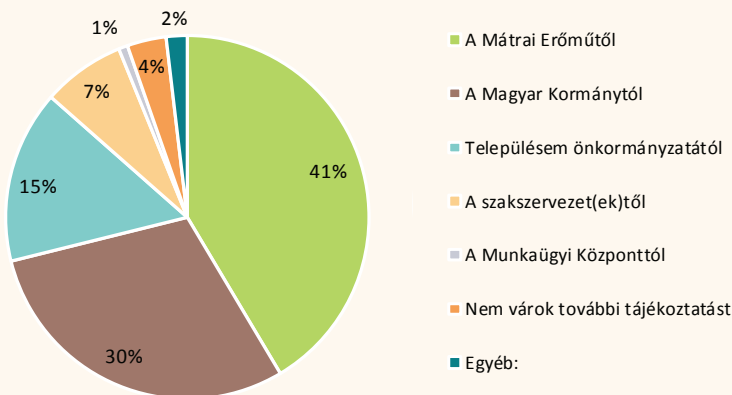
Az átalakítással kapcsolatban főleg az a probléma, hogy a civil lakosság számára jelenleg nehezen látható át a folyamat, sokszor csak részinformációk állnak rendelkezésre, nincs teljes körű tájékoztatás az átalakítás tervével és annak ütemezésével, kifizetésével kapcsolatban.

Hogyan fejleszthető a kommunikáció?

Kutatásunk alapján egyértelműen szükség van az érdekelt felek, kiemeltképp a lakosság tájékoztatásának növelésére, átlátható, folyamatos információ átadásra a térség energia átmenetéről és a Mátrai Erőmű átalakításáról, a folyamatban való előrehaladással párhuzamosan.

Kérdőívünket kitöltők nagy többsége az MVM Mátra Energia Zrt.-től (41%) és a Magyar Kormánytól (30%) vár bővebb tájékoztatást, és további 15% a településének önkormányzatától. Az érintettséggel összevetve az erőmű dolgozói és kapcsolódó vállalkozások képviselői szintén az erőműtől, a közelben élők pedig lakóhelyük önkormányzatától vár több tájékoztatást.

Kitől várna bővebb tájékoztatást az Mátrai Erőmű átalakításáról?

A közvetlen, személyes információ átadás kiemelkedő szerepére hívták fel a figyelmet fórumaink résztvevői, amihez az erőműnek egy kommunikációs felelőst kellene kijelölnie, aki a COAL-OUT fórumokhoz hasonlóan személyesen tartana lakossági tájékoztatót a témáról-

feltéve persze, hogy kellő számú helyi lakosban merülne fel az igény az ehhez hasonló rendezvényeken való részvételle. Ezt az álláspontot egy térségben található önkormányzati dolgozóval készített interjú is alátámasztja: szerinte az átalakításáról történő információ meg-

osztást az erőműnek egy külön erre a célra létrehozott és a feladatnak dedikált PR vagy marketing csapatának kellene végeznie, akik biztosítják az átláthatóságot, a folyamatos tájékoztatást és, hogy az egyes pontokon bevonásra kerüljenek az érintett szereplők. Nostalgiaíával keverve kiemelték a szükségét, hogy legyen egy, a korábbiakhoz hasonló bizalmat és garanciát sugalló vezető az erőműnél, aki a lakosok és a dolgozók folyamatba vett bizalmát növelné. Ezzel feltehetően a nagy köztisztületnek örvendő Valaska Józsefre céloztak, aki 23 évig vezette az erőművet és akire, illetve a személyéhez köthető időszakokra a szakszervezet szerint a dolgozók továbbra is visszavágyanak.

A fórumokhoz hasonló lakossági beszélgetések, párbeszédok csak abban az esetben lehetnek működőképesek, amennyiben a lakosság figyelmét kellően felkeltik a témával kapcsolatban és meglátják, hogy a téma igazából minden környéken előre hatással lesz, ha nem is közvetlenül, de településük gazdasági fejlődése miatt közvetetten mindenképp-hangzott el egy karácsondi önkormányzati képviselőtől.

Ezzel kapcsolatban néhányan azon az állásponton voltak, hogy a tájékoztatás nyújtása közvetlenül az erőmű feladata lenne, például szórólapos formában terjesztve azt a lakosok postaládájában – karácsondiak javaslata szerint – amivel jóval szélesebb körben érhető el a lakosság, mint például a közösségi média felületein.

Az önkormányzati interjúk során előke-
rült továbbá, hogy a megfelelő információ áramlás és lakossági tájékoztatás elvárás is a helyi lakosok részéről, mivel sok esetben a Mátrai Erőművet érintő kérdésekben az erőmű helyett a településvezetőkhöz fordulnak. Az önkormányzatok tájékozatlansága vagy tájékozatlanság érzete kihat és visszahat a lakosokkal való kapcsolatra és képviseleti erejükre.

Fórumainkon résztvevők közül volt, aki szerint a lakosság tájékoztatása mindenképp az önkormányzata feladata – ehhez viszont az önkormányzati felek elmondása szerint, nekik sem áll rendelkezésükre annyi információ, hogy azt minőségi szinten átadják a helyieknek.

Az önkormányzatok részéről egy hivatalos levélre vagy rendszeres tájékoztató hírlevélre lenne igény az erőműtől, ami alapján tudnák a lakosságot tájékoztatni. Ennek részét képezze:

milyen új technológiákra áll át a vállalat, várható-e tulajdonosváltás,

mi fog történni a dolgozókkal,

gázturbinák és hulladékégetés kapcsán milyen hatások várhatók a levegőminőségre és környezetre nézve,

hogy érinti majd az átalakítás a települések gazdaságát, bevételeit,

mennyire biztosak az átalakítás jelenlegi tervei

hogyan áll az átalakulás folyamata, milyen lépéseket tettek eddig meg, mennyi forrást használtak fel, mi a következő lépés

hogy fog a bányaterületek környezeti rehabilitációja zajlani,

mi az átalakítás konkrét ütemterve.

mi a tervük a rekultivációra,

Fontos a várható kihívások mellett arra is felhívni a hangsúlyt a lakosok körében, hogy milyen lehetőségeket rejt az átalakítás környezetükre, a levegőminőségre, ezzel egészségükre és hogy megfelelő koordinációval kitörés lehetőséget is jelenthet a települések gazdaságának.

A fórumon felmerült kritika az erőmű hivatalos honlapjával²⁵ kapcsolatban is, miszerint az jelenleg túl statikus, nem látható át kellőképp, és nem alkalmas arra, hogy a lakosság innen gyűjtsön információt, célközönsége nem a környékbeli lakosok. Szerintük létre kellene hozni vagy a hivatalos honlap részeként, vagy egy, külön az átalakításnak szentelt honlapot, amely 'lakosságbarát' módon, közérthetően adja át a főbb tudnivalókat.

Összességében legyen szó országos vagy helyi szintről, a nyíltan kommunikált és könnyen hozzáférhető információ kulcskérdés. Ez biztosíthatja az erőmű átalakításának megalapozott társadalmi megítélését, ez csökkentheti az érintettek félelmeit és bizonytalanság érzetét a jövőjüket tekintve, – ugyanis munkájuk és ezzel megélhetésük, egészségük és a környezet állapota is tét – és ez alapozhatja meg az átalakításban érintettek részvételi igényét is.

Ki vezesse és kik vegyenek részt a Mátrai Erőmű átalakításának folyamatában?

Az erőmű átalakításának koordinálásáról jelenleg elmondható, hogy alapvetően „felülről irányított”, a folyamatban érintett erőmű és a kormány által vezérelt – mivel az MVM Mátra Energia Zrt. többségben állami tulajdonban lévő társaság gyakorlatilag egyet jelent a magyar kormánnyal. Az átalakítást támogató LIFE-IP North-HU-Trans projekt konzorcium vezetője szintén állami szerv, az Innovációs és Technológiai Minisztérium. A 22 szervezet konzorciumából álló projekt partnerei között helyet kaptak még többek között kormányhivatalok, erőmű környéki önkormányzatok, vállalkozások, érdekképviseleti szervezetek, kamarák és egy egyetem, civil szervezet.

A LIFE átalakítási projektben a környékbeli települések közül néhány önkormányzatnak lehetősége van a programban való részvétellel közvetlenül is bevonódni az átmenet alakulásában. Azonban az erőmű által közvetlen iparűzési adóbevételel rendelkező önkormányzatok közül, mindössze Markaz, Abasár és Bükkábrány kapott lehetőséget konzorciumtagként a projektben való részvételre, ami bár nem zárja ki a kimaradó önkormányzatok részvételét

a program egyes tevékenységeiben, a partnerségnek mégsem részei. Annak ellenére, hogy az erőmű főtelephelye Visontán található, így a település érintettsége és az átalakításnak való kitettség-e egyértelmű, a község önkormányzata sem került be az állandó projekt partnerek közé.

A LIFE-IP North-HU-Trans projekt keretein belül 2021-ben megalapításra került az ún. Szénrégió Bizottság, melynek operatív munkáját, titkárságát az Esterházy Károly Katolikus Egyetem szakértői vezetik és melynek célja az érdekelt felek minél szélesebb körű bevonása a régió dekarbonizációjának folyamatába. A Bizottság tagjai közé a Life projektpartneri mellett már jóval diverzebb jelleggel kerülnek bevonásra az egyes terület képviselői. A tagok között megtalálható a tudományos szféra több képviselője (2 egyetemi rektor, MTA képviselő, ELTE kutatócsoport képviselő), egészségügyi intézmények képviselői, -egri székhelyű-zöld civil egyesületek, viszont az erőmű közvetlen környékén tevékenykedő civil szervezetek továbbra sem kaptak helyet a bizottságban.²⁶ Az állandó projekttagok között mindössze egy szervezet hivatott a civil szférát képvisi-

26. „Szénrégió Bizottság” Letöltve: 2022.01.15. <https://igazsagosatmenet.eu/szenregio-bizottsag/>

selni, az országos szinten tevékeny Magyar Máltai Szeretetszolgálat, helyi civil szervezet nem került bevonásra.

Itt meg kell jegyezni, hogy a COAL-OUT projekthez is megkíséreltük az erőmű közvetlen térségében aktívan a környezetvédelem vagy a szénkivezetés témájában tevékenykedő civil szervezet bevonását, de ilyen aktív szervezetet sajnos nem találtunk, így ez az ok állhat a Life projekt helyi civil partnerének hiánya mögött is. A Gyöngyösön helyi civilekkel készített interjúk során ezzel kapcsolatban azt a visszajelzést kaptuk, hogy a térség szempontjából ennyire fontos kérdésben mindenképp szeretnének aktív szerepet vállalni, azonban egyelőre nem áll rendelkezésükre kellő információ az átalakításról, ebből adódóan pedig nem tudják hol és milyen formában tudnának bekapcsolódni.

Emellett fontos azonban megjegyezni, hogy a projektet vezető Szénrégió Bizottság igyekszik az érintett felek bevonását a projekt keretein belül szervezett konferenciákkal, interjúkkal, kerekasztal beszélgetésekkel minél szélesebb körben biztosítani. Az érintett, környékbeli önkormányzatok számára például ke-

rekasztal beszélgetést, egyeztetéseket szervezni a helyi gazdaság fejlesztési irányok kijelölésére, illetve a jelenlegi/korábbi bányaterületekkel rendelkező településekkel egyeztetés történt, hogy milyen funkcióval lássák el a rekultiváció területeket.

Amennyiben biztosítva lesznek számukra azok az üzenetek, amivel a lakosság megszólítható, meglévő kapacitásaikra építve a civil szféra szereplői lehetnének, akik sikeresen eléri a lakosokat. A főleg helyi szinten érzékelhető hatásokkal járó átalakítási folyamat koordinálása és vezetése a helyi civil szereplők aktív bevonásával hatékony és méltányos átállást biztosíthat, lévén, hogy ezek a szereplők vannak általában leginkább tisztában a helyi viszonyokkal, ők vannak kapcsolatban a lakossággal, így szempontjaik így csatornázhatók be a leghatékonyabban.

„Köszönöm a lehetőséget a kérdőív kitöltésére. Nem tudom, mennyiben fog számítani bármiben is a lakosság véleménye, de már a látszat is jól eső...” - kérdőív kitöltőnk

Egy gyöngyösi civillel készített interjú során elhangzott, hogy az erőműnek egy ilyen volumenű fejlesztési koncepció létrehozásánál, nem csupán a kész tervet kellene kommunikálnia, hanem a tervezési folyamatban is sokkal aktívabban kellett volna bevonnia a lakosságot. Nyilvánvalóan nem a terv szakmai részleteinek kidolgozásába, sokkal inkább, hogy mi a hozzáállásuk az új technológiákhoz, mennyire tudnak vele azonosulni és hogy mennyire járulnak hozzá egy olyan térséghez, ahol a jövőben szívesen élnek majd.

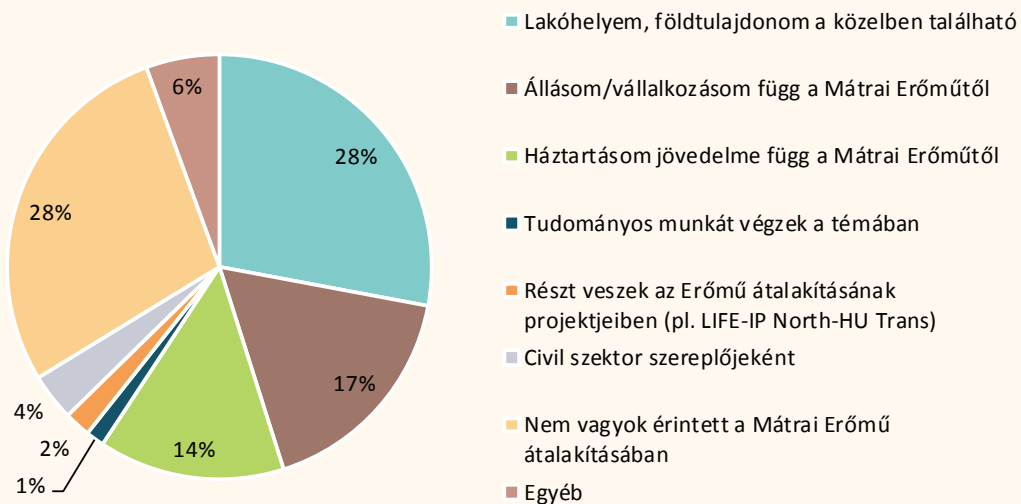
A térségfejlesztő szintén fenntartásokkal kezeli, hogy az erőmű programjának koordinációs feladatait az egri székhelyű Eszterházy Károly Katolikus Egyetem nyerte el. Ugyan a felsőoktatási intézmény szintén Heves megyében található, azonban nem Visonta közvetlen vonzáskörzetében helyezkedik el, így kérdés, hogy ezt miért nem a Gyöngyösön található Károly Róbert Egyetem nyerte el, ahol szintén meglehet a témához releváns szakértelem a Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézeténél.

A kérdőíves felmérés során az erőmű átalakításával kapcsolatos érintettség, informáltság érzetét, illetve részvételi igényt mértük fel, az érintett kérdésekben több válasz megjelölése is lehetséges volt.

A kérdőíves kutatás eredményeként kirajzolódik, hogy a válaszadók elsősorban lakóhelyük vagy földtulajdonukon keresztül gondolják magukat érintettnek az átalakításban, másodsorban pedig állásuk vagy vállalkozásuk miatt. Fontos szerepet játszik továbbá a háztartásuk jövedelmében betöltött szerep is. Az önmagukat az átalakításban nem érintettnek vallók a minta 28%-át teszik ki.

„Az egyirányú, az erőműtől érkező kommunikáció mellett párbeszédet kell kezdeményezni az érintett csoportokkal – figyelmesen kijelölve, hogy kik is ezek az érintettek –, mivel az átalakításban érintett csoportok bevonásának hiányában, meglátásaik figyelembevétele és beépítése, valamint az egyeztetési folyamatok és a résztvevők körének transzparens kommunikációja nélkül a Mátrai Erőmű szénkivezetése nem lesz méltányos.” - kérdőív kitöltőnk

Válaszadók érintettsége az átalakításban

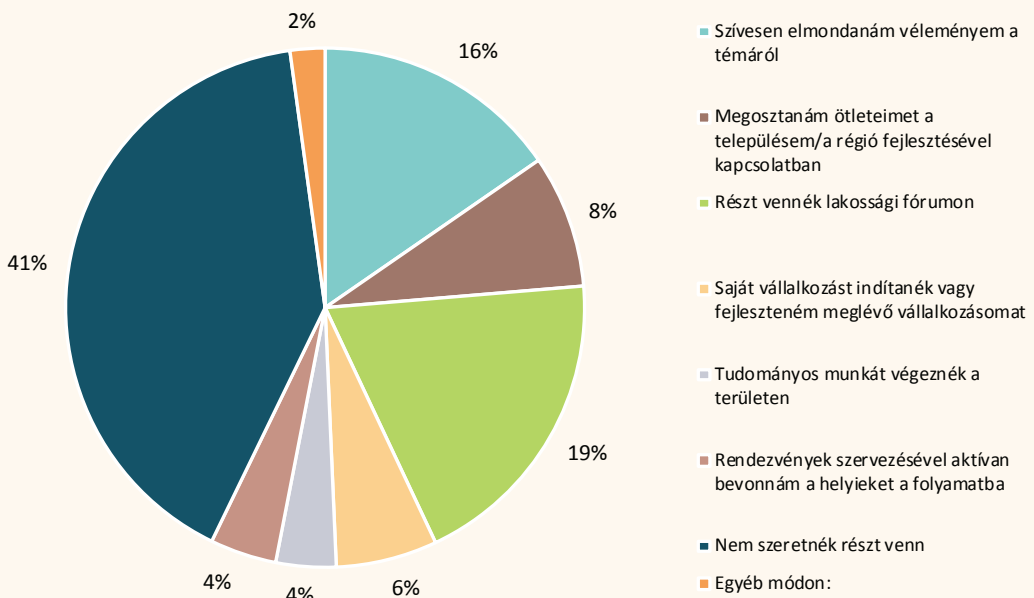

A kérdőíves kutatás eredménye alapján a kitöltők döntő többsége nem érzi, hogy részese lehet az átalakítási folyamatnak, de a kitöltők közel fele nem is szeretne részt venni benne.

A részvételi igényüket megfogalmazók elsősorban lakossági fórumokon vennének részt vagy más módon osztanák meg a témával kapcsolatos véleményüket. Lakossági fórumokra legaktívabban a civil szektor képviselői mozgósíthatók, de az adott településen élők és állásuk kapcsán érintettek

is szándékukat fejezték ki. A környéken élők és háztartásuk jövedelmén keresztül érintettek saját vállalkozás indításán vagy meglévő vállalkozásuk fejlesztésén is gondolkodnak. Az átalakításban tudományos munkán, illetve az erőmű átalakítási projektjén dolgozók szervezési folyamatokat vállalnának, melyek lehetőséget adnak a helyiek aktív bevonására. Összességében, a lakóhelyükön vagy földtulajdonukon keresztül érintettek 30%-a nem akart részt venni az átalakításban.

Bekapcsolódna az átalakítás folyamatába?

A COAL-OUT lakossági fórumokon is megkérdeztük a résztvevőket, hogy szeretnék-e az átalakításban valamilyen módon részt venni, illetve szerintük kinek a feladata lenne a folyamat koordinálása.

A fórumainkon résztvevők szerint a folyamatban elengedhetetlen az erőmű, kormányzati szervek vezető szerepe, viszont nem szabad elfelejteni, hogy az energia átmenet helyi szinten zajlik, a környékbeliek a folyamat érintettjei és a méltányosság hiányában elszenvedői, így a gyakorlati kérdésekben, a negatív hatások enyhítését célzó intézkedések végrehajtásában fontos szerep hárul az önkormányzatokra, civilekre.

Az állami szerepvállalásnak kimagasló szerepet tulajdonítanak a résztvevők, mert szerintük ezzel biztosítható a munkavállalók biztonsága, az erőmű hosszú távú fennmaradása és annak finanszírozása- utóbbi véleményük szerint piaci szereplőkkel nem is lenne reális. A 'fentről történő' irányítás mellett azonban kompetenciáik szerint szerepet kell kapniuk ágazati szakembereknek, akik az energetika, környezetvédelem, gazdaság szakértői, és független civil szervezeteknek is, akik képviselni tudják a lakosság érdekeit. Felmerült még a külföldi jó példák átadásának fontossága olyan szénrégiókból, akik már rendelkeznek sikeres jó példával a méltányos energia átmenet területén. A résztvevő saját részvételi szándékukra azt a választ adták, hogy természetesen nem a civil lakosoknak kell vezetniük az átalakítást, ez nem az ő feladatuk, viszont egy térség jövőjét ilyen szinten meghatározó kérdésben szükséges a civil társadalom fórumokkal, tájékoztatókkal történő bevonása.

A gyöngyösi és karácsondi fórumokon a civil lakosok részvételi aránya alacsony volt²⁷, ezzel kapcsolatban mindkét település esetében konszenzus volt abban, hogy a lakosok fórumokkal történő mobilizációja főleg akkor történhet meg, ha előtte kellő információt kapnak az erőmű körül zajló eseményekről, ami érdekeltté teszi a lakosokat a párbeszédben való részvételben. Ennek legelső lépése, hogy a helyiek megfelelő minőségű tájékoztatást kapjanak az erőmű átalakításáról és arról, hogy a változások milyen hatással lesznek a helyi társadalomra, gazdaságra.

A kutatás következtetése, hogy a részvételi kultúra kialakításában kulcskérdés a megfelelő tájékoztatás és az átalakítást érintő projektek társadalmasítása. A francia Loos-En-Gohelle¹ szénkivezetési gyakorlata kapcsán például olyan példaértékű koncepciót láthatunk, amely ösztönzi a lakosság aktív részvételét és felelősségvállalását, a közösségi döntéshozást, illetve serkenti a helyi önkormányzat együttműködését.

27. „Jó Gyakorlatok I. – Loos-En-Gohelle, Franciaország” Letöltve: 2022.02.22.
www.igazsagositmenet.hu/jo-gyakorlatok-i-loos-en-gohelle-franciaorszag/

A kutatás eredményeképp a következő csoportokat javasoljuk (további) bevonásra és ezzel a részvételi kedv növelésére:

Az erőmű, illetve a bányák dolgozói, különös tekintettel a nyugdíjkorhatárhoz közel állókra

Kiemeltképp az erőmű iparúzési adójából profitáló települések önkormányzatai, illetve a térség további önkormányzatainak vezetői

Az erőmű dolgozók szakszervezeti képvisellete

A környező települések (30 km-es körzet) polgárai

Helyi civil szervezetek

Helyi KKV-k képviselői

A térségben mezőgazdasággal (pl.: borászattal) foglalkozó vállalkozók

Az ipari park partnerei

Helyi környezetvédelmi szakértők

Tudományos szféra (egyetemek, kutatóközpontok, szakpolitikai szervezetek)

Témával foglalkozó országos civil szervezetek

ÖSSZEGZÉS

Projektünk egyik legfontosabb következtetése, hogy a visontai erőmű térségben betöltött központi identitás-képző és gazdasági szerepe miatt a jövőben lezajló energiaátmenetről mindenképp szükséges a folyamatos tájékoztatás és egyeztetés minden érdekelt féllel, illetve az érintettek igénye és kompetenciája szerint lehetőséget kell biztosítani arra, hogy részesei legyenek a folyamatnak, erősítve ezzel a társadalmi párbeszéd szerepét az Mátrai Erőmű átalakításának kérdésében.

Kérdőíves kutatásunk, az érdekelt felekkel készített interjúk, lakossági fórumaink eredményei és egyéb kutatási tapasztalataink alapján az erőmű térségre gyakorolt, és az átalakítás várható társadalmi hatásait az alábbiak szerint összegezzük:

A lignitkivezetés és a Mátrai Erőmű átalakítás terve

A Mátrai Erőmű a 2025-re tervezett lignitkivezetés után, a tervezett új technológiái közül a gáz, biomassza és hulladék alapú energiatermelés bár a jelenlegi főleg lignitalapú energiatermelésnél mérsékeltebb szinten, de továbbra is levegő- és környezetszennyezéssel jár majd.

Kérdőíves felmérésünk azt mutatja, hogy kitöltőink 45%-a inkább támogatja, hogy 2025 után a Mátrai Erőmű kivezeti a lignitet energiatermeléséből, viszont 34% továbbra is inkább ellenzi. A kitöltők megosztottak abban, hogy a lignit jelenlegi gazdasági haszna vagy a kivezetésből származó környezeti hasznok a nagyobbak.

Mivel az átalakítás terve egyelőre stratégiai iránymutatás a Mátrai Erőmű lignitkivezetés után jelenleg tervezett technológiáinak felülvizsgálatát javasoljuk. A felülvizsgálat során a gazdasági és energiaellátás biztonsági szempontok mellett kiemelt hangsúlyt kell fektetni a levegőminőségi, környezeti, klímavédelmi szempontokra, illetve figyelembe venni, hogy a gáz alapú fejlesztés növeli az importfüggőséget.

Összességében a Mátrai Erőmű átalakítására javasoljuk a környezetet és az emberi egészséget leginkább védő technológiákba történő beruházást, elkerülve ezzel, hogy az olyan beruházást vagy nem megfelelően kiválasztott technológiát, ami akár évtizedekre konzervál egy olyan az egészségre és a környezetre ártalmas technológiát, mint az erőmű jelenlegi gázblokkos fejlesztési terve. Kérdéses, hogy a jövőben is érdemes-e az egy telephelyen történő, centralizált jellegű energiatermelés, vagy inkább decentralizálni kellene a termelést az erőmű környezetében.

Több és jobban elosztott naperőművel, kisebb biomassza erőművekkel, biogáz erőművekkel, csökkenteni lehet a központosított jellegű termelést, és rugalmasabbá téve ezzel a rendszert. Bár jelenleg jogszabályi akadályok miatt nem lehetséges, de megfontolandó a jövőben szélenergiába történő beruházás is egy scenárióként, hiszen az új technológiákkal már az erőmű közvetlen környezetében is elérhető a gazdaságos szélenergia-hasznosítás, melynek telepítésére a rekultivált bányaterületek is alkalmasak lehetnek.

A térség gazdaságára gyakorolt hatás

A lakossági kérdőívet kitöltők azt gondolják, a Mátrai Erőmű térségének, elsősorban a zöld gazdaságra történő átállással, megújuló energia iparban van a legnagyobb fejlődési lehetősége. Az átalakítás okozta legnagyobb lehetőséget pedig leginkább a EU-s és állami pénzügyi támogatások térségbe áramlásában, emellett pedig a környezeti állapot javulásában, és a korszerűbb fűtési rendszerek való átállásban látják.

Kérdőíves felmérésünk eredményei azt mutatják, hogy a feltételezett veszélyek elsősorban a munkahelyek elvesztéséhez kapcsolódnak, a kitöltők leginkább attól tartanak, hogy az erőműhöz kapcsolódó vállalkozások megszűnnek, illetve, hogy az átalakítás tömeges munkanélküliséghez vezet. Mivel utóbbi nem feltétlenül tekinthető reális félelemnek, széleskörű, precíz tájékoztatás szükséges az átalakítás folyamatáról, mely tisztázhatja a reális veszélyeket és lehetőségeket.

Ezeket a szempontokat erősítik az érdekelt felekkel folytatott interjúk és lakossági fórumaink beszélgetései is, amelyek során a megkérdezettek felhívták a figyelmet, hogy az erőmű gáz-, és hulladékhasznosítási tervei további levegőtisztasági aggályokat vetnek fel és összeegyeztethetetlenek a térség turisztikai és zöldgazdaság fejlesztéseivel.

Összességében a térség a jövőben akkor lehet a legkevésbé kitett a Mátrai Erőműhöz hasonló nagyvállalatok átalakításának, amennyiben képes gazdaságát minél inkább diverzifikálva, több lábra helyezni, ezáltal kevésbé függve néhány nagy gazdasági szereplőtől. A térség gazdasági stabilitását növelheti, amennyiben sokkal inkább egy helyi értékekre építő, erős kis és középvállalkozási szektorral rendelkező gazdaság épül ki, amely olyan szektorokra fókuszál (például a megújuló energia ipar), melynek hosszú távú fejlődése garantált és nem fenyegeti a lignitszektorhoz hasonló leépítés.

Dolgozók jövője

A Mátrai Erőmű vállalata jelenleg körülbelül 2100 munkavállalót foglalkoztat, amelybe a kapcsolódó bányák dolgozói is beletartoznak. A tervezett gáz-, biomassza/RDF, és naperőművek, illetve a bányaterületek rekultiválása mindenképp igényel munkaerőt, azonban 250-300 munkavállaló jövője kérdéses marad.

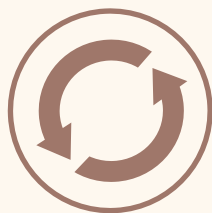
A kérdőíves felmérés eredménye, hogy a válaszadók legnagyobb hányada azt látja a legjobb iránynak, ha a dolgozók továbbra is az erőműnél vállalhatnak munkát vagy átképzéssel a Mátrai Erőműn belül, vagy annak ipari parkján belül találhatnak munkára. Jelentős válaszkategória volt továbbá az elvándorlás is.

Az átalakítás miatt esetlegesen elbocsátásra ítélt dolgozók méltányos munkaerő piaci átmenete csak akkor valósulhat meg, amennyiben beleszólásuk biztosított a jövőjüket érintő kérdésekbe, és olyan szakmákra kerülnek átképzésre, amellyel a környéken biztosított lesz a foglalkoztatásuk, munkájuk méltó megélhetést ad, és új munkaterületük védi testi és pszichés egészségüket.

A szakszervezet elmondása szerint nyitottak az átképzésre az erőmű és a bányák munkavállalói, amennyiben világos ütemtervet és információt kapnak jövőbeli keresetüket és munkavégzésüket érintő kérdéseket illetően.

A munkavállalók életkora viszonylag magas, ezért a nyugdíjkorhatár közelében lévő dolgozók jövője különös figyelmet igényel, melyre egyelőre nem született nyíltan kommunikált megoldás. A nyugdíjkorhatár környékére kerülők rendezetlen helyzete, a bértárgyalások fokozatos akadozása és a pótlékok csökkenése, és a műszakok kedvezőtlenebbé válása miatt egyre nő a feszültség az erőmű vezetése és a szakszervezeti vezetők között, illetve a dolgozók és képviselőik, a szakszervezeti vezetők között.

Amennyiben a térség és az erőmű képes lesz a zöld átállására, az a dolgozók számára is olyan gazdasági területet jelenthetne, amihez lehetnek kapcsolódni, identitásukban kötődni, ami talán segíthet a lignitkivezetés okozta pszichés akadályok leküzdésében.

Tájékoztatás és részvétel az átalakításban

A kérdőíves felmérés eredményeképp a kutatás ideje alatt egyértelműen problémás kép látszik kirajzolódni az erőmű átalakításáról rendelkezésre álló információ kapcsán: a válaszadók 33%-a egyáltalán nem érzi magát jól informáltnak az átalakítás kapcsán, és további 20%-a gondolja úgy, hogy nincs elég információ birtokában. A válaszadók elsősorban országos hírekből és a Mátrai Erőműtől tájékozódnak.

Az erőmű dolgozói az átlagnál jobban tájékozottnak érzik magukat, mivel megkezdődött a Mátrai Erőmű belső kommunikáció a várható változásokról. A tájékoztatás azonban tovább fejlesztendő és kétirányú folyamat; szélesebb körben a lakosság tájékoztatását is meg kell kezdeni, a térség önkormányzati vezetőivel és a civil szférával szoros együttműködésben.

A megrendezett fórumok egyik meghatározó eredménye, hogy kiderült, nagy

bizonytalanságot okoz a nem megfelelő mennyiségű és minőségű információ az átalakítási tervekről. Kérdőívünket kitöltők nagy többsége az MVM Mátra Energia Zrt.-től és a Magyar Kormánytól, és kisebb részt településének önkormányzatától vár bővebb tájékoztatást.

A kérdőíves kutatás eredménye alapján a kitöltők döntő többsége nem érzi, hogy részese lehet az átalakítási folyamatnak, de a kitöltők közel fele nem is szeretne részt venni benne. A részvételi igényüket megfogalmazók elsősorban lakossági fórumokon vennének részt vagy más módon osztanák meg a témával kapcsolatos véleményüket. A nyílt kommunikáció elősegítheti az átalakításban érintettek részvételi igényét, amelylyel a lakosság visszajelezhetne, hogy mi a hozzáállásuk az új technológiákhoz, mennyire tudnak vele azonosulni és szeretnék mennyire járul hozzá egy olyan jövő megalapozásához a térségre nézve, amelyben szívesen élnek majd.

Miért fontos az aktív párbeszéd a Mátrai Erőmű jövőjéről? Mi a várható előnye?

A lakossági és egyéb érdekelt felek ötleteiből, visszajelzéseiből az erőmű is profitálhat a terveik, beruházásaik konkrét kidolgozásához.

Amennyiben a tervezett átalakítás beruházásai a lehető legszélesebb érdekelt fél bevonásával kerül megtervezése az érintett felek nagyobb eséllyel fogadják el a fejlesztési irányokat és megelőzhetők a társadalmasítás hiánya miatt fellépő konfliktusok.

Munkavállalók, de az egész térség miatt fontos, hogy az átalakítás ütemezéséből, várható változásokból láthassák milyen pozitív és negatív hatásokra számíthatnak a jövőre nézve.

Amennyiben reális képet kapnak a várható hatásokról a lakosság, munkavállalók és egyéb érintettek ezáltal jobban tervezhetnek, megélhetésük, településük, családjuk és környezetük jövőjét nagyobb biztonságban érezhetik.

Átlátható és folyamatos kommunikációval a felelősségre vonhatóság, garancia is növelhető az erőmű jövőjére vonatkozóan, illetve megelőzhetők a nem megfelelő minőségű és mennyiségű információáramlásból fellépő konfliktusok.

Amennyiben az érintett felek megfelelően tájékoztatva érzik magukat és érdekeik érvényesülnek, azzal újraépíthető az érintett felek erőműbe vetett bizalma és növelhető az erőmű jövőképének elfogadása.

FORRÁSOK

Felhasznált irodalom:

A NAV Heves Megyei Adó- és Vámigazgatósága, a Heves Megyei Hírlap és a Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, TOP 50 Heves megye, 2019 http://www.hkik.hu/sites/default/files/top50_heves_2019_small.pdf

Client Earth, Greenhouse Gas and Air Quality Impacts of Incineration and Landfill, 2021 <https://www.clientearth.org/latest/documents/greenhouse-gas-and-air-quality-impacts-of-incineration-and-landfill/>

Győri Kata, Az igazságos energiaátmenet a szénrégiókban, Energiaklub, 2020 <https://energiaklub.hu/tanulmany/az-igazsagos-energiaatmenet-a-szenregiookban-4815>

dr. Gyulai Iván, A biomassza-dilemma, Magyar Természetvédők Szövetsége, 2006 <https://mtvsz.hu/dynamic/biomassza-dilemma2.pdf>

Health and Environment Alliance (HEAL), Health impacts of lignite-fired power plants, 2012 <https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2018/06/Health-impacts-of-lignite-fired-power-plants.pdf>

Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve (2019)

Magyar László, A megújuló energiák és az energiatárolás jövője az EU-ban, 2020

<https://energiaklub.hu/tanulmany/a-megujulo-energiak-es-az-energiatarolas-jovoje-az-eu-ban-4809>

World Bioenergy Association, Biomass Combined Heat and Power (CHP), http://www.world-bioenergy.org/uploads/Fact_sheet_CHP.pdf

Internetes források:

„Nem mondják el az igazságot, hogy járjunk be, de itt mérgeznek meg minket” Letöltve: 2021.01.16. <https://g7.hu/elet/20191122/nem-mondjak-el-az-igazsagot-hogy-jarjunk-be-de-itt-mergeznek-meg-minket/>

„Hamarosan újabb ipari területekkel bővül Gyöngyös” Letöltve: 2021.11.20. <https://gyongyos.hu/hamarosan-ujabb-ipari-teruletkek-kezdo-tervezes-rol-gyongyos/>

Magyarország Kormánya „Megkezdődött a Mátrai Erőmű átalakítása” Letöltve: 2021.11.20. <https://kormany.hu/hirek/miniszteri-latogatas-a-matrai-eromuben>

Life-IP North-Hu-Trans Az igazságos átmene-
tért „Bemutatók” Letöltve: 2021.11.26. <https://igazsagosatmenet.eu/bemutakozas/>

Greenpeace „Szennyvíz folyt a Bene-patakban?” Letöltve: 2021.12.10. <https://www.greenpeace.org/hungary/sajtokozlemy/5856/szennyviz-folyt-a-bene-patakban/>

MVM Mátra Energia „Jövőkép” Letöltve 2021.12.15. <https://mert.mvm.hu/Rolunk/Tevekenyseg/JovoKep;>

Life-IP North-Hu-Trans Az igazságos átmene-
tért „Bemutatók” Letöltve: 2021.11.26. <https://igazsagosatmenet.eu/bemutakozas/>

MVM Mátra Energia „Cégtörténet” Letöltve 2021.12.15. <https://mert.mvm.hu/hu-HU/Rolunk/Tevekenyseg/Cegtortenet>

MVM Mátra Energia „Jövőkép” Letöltve 2021.12.15. <https://mert.mvm.hu/Rolunk/Tevekenyseg/JovoKep;>

„Elkezdődött a Mátrában a jövő építése”

Letöltve: 2021.12.20. <https://www.vg.hu/vilag-gazdasag-magyar-gazdasag/2021/12/elkezdodott-a-matraban-a-jovo-epitese>

Európai Környezetvédelmi Ügynökség „Health impacts of air pollution in Europe, 2021” Letöltve: 2022.01.07. <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2021/health-impacts-of-air-pollution>

EUROSTAT „Causes of death statistics 2018” Letöltve: 2022.01.07. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Causes_of_death_statistics#Main_findings

Climate Change News „Not all biomass is carbon neutral, industry admits as EU reviews policy” Letöltve: 2022.01.13. <https://www.climatechangenews.com/2020/07/14/not-biomass-carbon-neutral-industry-admits-eu-reviews-policy/>

„Tovább füstölöghet a Mátrai Erőmű” Letöltve: 2022.01.13. https://nepszava.hu/3084375_tovabb-fustologhet-a-matrai-eromu

„Szénrégió Bizottság” Letöltve: 2022.01.15.

<https://igazsagosatmenet.eu/szenregio-bizottsag/>

„A Mátrai Erőmű bányászai nyugodtabbak, mióta nem Mészáros Lőrinc a tulaj” 2022.02.10. https://hvg.hu/kkv/20200709_A_Matrai_Eromu_banyaszai_nyugodtabbak_miota_nem_Meszaros_Lorinc_a_tulaj

„Konferencia A Szénkivezetés Szükségességéről A Mátrában” Letöltve: 2022.02.22. <https://www.igazsagosatmenet.hu/events/konferencia-a-dekarbonizacio-szuksegessegerol-visontan-es-kornyeken/>

„Jó Gyakorlatok I. – Loos-En-Gohelle, Franciaország” Letöltve: 2022.02.22. <https://www.igazsagosatmenet.hu/jo-gyakorlatok-i-loos-en-gohelle-franciaorszag/>

<https://kekesonline.hu/>

<https://mert.mvm.hu/>

ENERGIACLUB

SZAKPOLITIKAI INTÉZET
MÓDSZERTANI KÖZPONT